

Česká zemědělská univerzita v Praze
Provozně ekonomická fakulta
Katedra statistiky

Bakalářská práce
Příjmy a výdaje domácností ČR

Lukáš Míka

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lukáš Míka

Ekonomika a management

Název práce

Příjmy a výdaje domácností ČR

Název anglicky

Household income and expenses in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je analýza příjmů a výdajů domácností České republiky, díky které lze vyhodnotit vývoj příjmů a výdajů ze sledované časové období a určit hlavní faktory, které měly vliv na jejich vývoj.

Metodika

V práci se bude pracovat se sekundárními daty, zejména se statistikou rodinných účtů za sledované období. Těžiště analytické práce bude spočívat v exploratorní analýze, analýze časových řad a indexů.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Příjmy, výdaje, rozpočet, domácnosti, statistika rodinných účtů, životní úroveň, statistická analýza.

Doporučené zdroje informací

- BIRČIAKOVÁ, N. – STÁVKOVÁ, J. – ANTOŠOVÁ, V. The Impact of Economic Development in the Czech Republic on the Income Inequality between Groups of Households. *Procedia Economics and Finance* (2014). Dostupné z <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114003207>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Metodika – statistika rodinných účtů. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 24.1.2020, [cit 2012-01-24] Dostupné na [www](http://www.czso.cz): https://www.czso.cz/csu/vykazy/statistika_rodinnych_uctu
- HINDLS, Richard; ARLTOVÁ, Markéta; HRONOVÁ, Stanislava; MALÁ, Ivana; MAREK, Luboš; PECÁKOVÁ, Iva; ŘEZANKOVÁ, Hana. *Statistika v ekonomii*. [Průhonice]: Professional Publishing, 2018. ISBN 978-80-88260-09-7.
- HOLMAN, Robert. *Mikroekonomie : středně pokročilý kurz*. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-397-4.
- HRONOVÁ, S., HINDLS, R. Ekonomické chování sektoru domácností ČR – spotřeba a zadluženost. *Statistika*, 2008, 45(3), s. 189-204. ISSN 0322-788
- MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-891-1.
- SAMUELSON, Paul Anthony; NORDHAUS, William D. *Ekonomie : 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 20. 6. 2022

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Příjmy a výdaje domácností ČR" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2024

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Tomáši Hlavsovi, Ph.D., za velkou ochotu, trpělivost, všestrannou pomoc a jeho návrhy ke zlepšení při psaní této bakalářské práce.

Příjmy a výdaje domácností ČR

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na analýzu příjmů a výdajů domácností v České republice s cílem porozumět dynamice těchto ekonomických procesů v letech 1993-2023. Vychází z předpokladu, že příjmy a výdaje domácností jsou zásadními ukazateli ekonomického zdraví země a mají klíčový vliv na životní úroveň obyvatelstva. Práce analyzuje dostupná data o příjmech a výdajích domácností z různých zdrojů, včetně statistik Českého statistického úřadu a průzkumů spotřebitelských návyků. Za použití kvantitativních metod se snaží identifikovat hlavní trendy v příjmech a výdajích, jakož i faktory, které tyto trendy ovlivňují. Dalším cílem je zhodnotit dopady ekonomických změn na domácnosti v různých sociálních a ekonomických skupinách. To zahrnuje zkoumání rozdílů v příjmech a výdajích mezi různými regiony, vzdělanostními skupinami nebo sociálními vrstvami. Výsledky této práce přispějí k lepšímu pochopení ekonomické situace domácností v České republice a mohou posloužit jako podklad pro formulaci politik zaměřených na zlepšení finanční stability a životní úrovně obyvatelstva.

Klíčová slova: Příjmy, výdaje, rozpočet, časová řada, statistika rodinných účtů, životní úroveň, trend, CZ-COICOP,

Incomes and expenditures of households in the Czech Republic

Abstract

This bachelor thesis focuses on the analysis of household incomes and expenditures in the Czech Republic with the aim of understanding the dynamics of these economic processes from 1993 to 2023. It is based on the assumption that household incomes and expenditures are crucial indicators of the country's economic health and have a key influence on the standard of living of the population. The thesis analyzes available data on household incomes and expenditures from various sources, including statistics from the Czech Statistical Office and consumer behavior surveys. Using quantitative methods, it seeks to identify major trends in incomes and expenditures, as well as factors influencing these trends. Another goal is to assess the impacts of economic changes on households in different social and economic groups. This includes examining differences in incomes and expenditures among different regions, educational groups, or social strata. The results of this thesis will contribute to a better understanding of the economic situation of households in the Czech Republic and may serve as a basis for formulating policies aimed at improving financial stability and the standard of living of the population.

Keywords: Income, expenditures, budget, time series, household account statistics, standard of living, trend, CZ-COICOP.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Časové řady	13
3.1.1	Elementární charakteristiky časových řad.....	13
3.1.2	Rozdělení časových řad	14
3.2	Životní úroveň.....	15
3.2.1	Životní a existenční minimum.....	16
3.2.2	Měření životní úrovně	17
3.2.3	Spotřební koš	17
3.2.4	Statistika rodinných účtů	18
3.2.5	Výběrové šetření životních podmínek (EU-SILC).....	19
3.2.6	Hodnocení kvality života.....	20
3.3	Domácnost.....	21
3.3.1	Druhy domácností a jejich specifika	21
3.3.2	Druhy domácností zohledněné v SRÚ	22
3.4	Příjmy a výdaje domácností	23
3.4.1	Druhy příjmů	24
3.4.2	Faktory ovlivňující příjmy domácností	25
3.4.3	Výdaje a spotřeba domácností.....	27
3.4.4	Klasifikace CZ-COICOP	27
3.4.5	Druhy výdajů	28
3.4.6	Nejvýznamnější výdaje domácností	29
3.4.7	Strategie a taktika tvorby rozpočtu.....	32
3.4.8	Úspory domácností	33
3.5	Problematika chudoby	34
3.5.1	Příčiny chudoby	34
3.5.2	Zdánlivá prosperita, příjmová nerovnost a dluhová past.....	35
3.5.3	Způsoby předcházení chudobě	36
3.5.4	Způsoby řešení chudoby	37
4	Vlastní práce	39
4.1.1	Vývoj inflace v České republice.....	39
4.1.2	Inflace a její vliv na životní úroveň.....	39
4.1.3	Vývojový trend inflace v ČR v letech 2008-2023	40
4.1.4	Dopady inflace na různé skupiny obyvatel	42

5	Analýza příjmů domácností v ČR.....	43
5.1.1	Vývoj průměrných starobních důchodů.....	43
5.1.2	Průměrná mzda v České republice v letech 1993-2023.....	44
	44	
5.1.3	Struktura domácností v ČR a její vývoj.....	45
5.1.4	Příjmy domácností v České republice	45
6	Analýza výdajů a jejich změn v čase.....	48
6.1	Výdaje domácností v České republice	48
6.2	Výdaje domácnosti s dvěma pracujícími členy podle počtu dětí	49
6.3	Ekonomický vývoj v čase.....	52
6.4	Spotřební vydání celkem	55
6.4.1	Průměrná celková spotřební vydání.....	56
6.4.2	Vydání za potraviny a nealkoholické nápoje.....	57
6.4.3	Vydání za alkoholické nápoje a tabák	58
6.4.4	Vydání za odívání a obuv	59
6.4.5	Vydání za bydlení, vodu, energie a paliva.....	60
6.4.6	Vydání za bytové vybavení a zařízení domácnosti.....	61
6.4.7	Vydání za zdraví	62
6.4.8	Vydání za dopravu	63
6.4.9	Vydání za rekreaci, kulturu a sport.....	64
6.4.10	Vydání za vzdělání	65
7	Závěr	66
8	Seznam použitých zdrojů	67
8.1	Literatura	67
8.2	Internetové zdroje.....	68
9	Přílohy.....	71
	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratkChyba! Záložka není definována.	
9.1	Seznam obrázků	76
9.2	Seznam tabulek.....	76
9.3	Seznam grafů.....	77

1 Úvod

Příjmy a výdaje jsou nedílnou součástí ekonomického života každé české domácnosti. Životní standard domácností se odvíjí od toho, jak efektivně jsou jejich potřeby uspokojovány v kontextu příjmů a výdajů. Tento standard je silně ovlivněn celkovou ekonomickou situací státu, neboť domácnosti představují klíčový ekonomický subjekt. Analyzování příjmů a výdajů domácností je zásadní, a tuto úlohu vykonává Český statistický úřad, který shromažďuje a zpracovává veškerá relevantní data. Domácnosti, které mají problémy s vyrovnaností svých financí nebo chtějí lépe monitorovat své hospodaření, si mohou vést rodinný rozpočet. Tímto způsobem mohou snižovat výdaje a vytvářet si finanční rezervy. Avšak některé náklady nelze eliminovat, jako je například bydlení či potraviny. Existují domácnosti, které se potýkají s obtížnou finanční situací, která může být značně zatěžující, a proto jsou v některých případech nuceny sáhnout po půjčce od bankovních společností či nebankovních společností. Příjmy a výdaje domácností jsou ovlivňovány mnoha faktory, jako jsou například ekonomická aktivita členů domácnosti, dosažené vzdělání, počet členů a jejich věk, nebo geografická lokalita, ve které domácnost sídlí. Tyto faktory mohou mít vliv na výši příjmů i nákladů na bydlení, neboť se tyto aspekty odlišují mezi jednotlivými regiony České republiky, někdy i značně. Životní podmínky domácností a jejich preference se mohou měnit v čase v souladu s aktuálními událostmi. Nelze s jistotou předpovědět, že budoucí vývoj bude odpovídat predikovaným hodnotám. Existuje mnoho faktorů ovlivňujících příjmy a výdaje domácností, které lze analyzovat na základě statistických dat za minulá období. Tyto údaje lze dále zkoumat, analyzovat a predikovat pro budoucí období. Příjmy a výdaje domácností byly výrazně ovlivněny ekonomickou krizí v roce 2008. V roce 2020 se domácnosti opět musely přizpůsobit novým ekonomickým podmínkám v důsledku pandemie koronaviru, která měla vliv na ekonomiku jak v České republice, tak i globálně. Někteří jedinci ztratili zaměstnání a finanční situace domácností se zhoršila. V roce 2022 zasáhla celosvětovou, i českou ekonomiku, válečný konflikt na Ukrajině a s ní související energetická krize.

2 Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je analýza příjmů a výdajů domácností České republiky, díky které lze vyhodnotit vývoj příjmů a výdajů ze sledované časové období a určit hlavní faktory, které měly vliv na jejich vývoj. Dále se bude zkoumat průměrná mzda, náklady na bydlení a další výdaje v jednotlivých krajích ČR, a následné porovnání s celorepublikovým průměrem, následně se podívat na srovnání rodin s dětmi a ostatních skupin. Budou sledována kategorie CZ-COICOP a následně popsána a zmapována.

V práci se bude pracovat se sekundárními daty, zejména se statistikou rodinných účtů za sledované období. Těžiště analytické práce bude spočívat v exploratorní analýze, analýze časových řad a indexů. Výpočty byly prováděny pomocí programu Microsoft excel.

3 Teoretická východiska

3.1 Časové řady

Časovou řadou budeme rozumět posloupnost věcně a prostorově srovnatelných pozorování (dat), která jsou jednoznačně uspořádána z hlediska času ve směru minulost-přítomnost. Analýzou (a podle potřeby případně prognózou) časových řad se pak rozumí soubor metod, které slouží k popisu těchto řad (a případně k předvídání jejich budoucího chování). (Hindls, 2007, s.246)

S chronologicky uspořádanými daty se pravidelně setkáváme v nejrůznějších oblastech života. Běžně a už po dlouhou dobu s nimi pracuje fyzika, biologie, seismologie, za zcela přirozené považujeme informace o vývoji meteorologických ukazatelů a s určitým napětím sledujeme záznam svého EKG. (Hindls, 2007, s.246)

3.1.1 Elementární charakteristiky časových řad

Obvykle prvním úkolem při analýze časové řady je získat rychlou a orientační představu o charakteru procesu, který tato řada reprezentuje. Mezi základní metody proto zcela běžně patří vizuální analýza chování ukazatele využívající grafů spolu s určováním elementárních statistických charakteristik. (Hindls, 2007, s.252)

K analýze vývoje časových řad, tedy zkoumání toho, jak rychle se mění hodnoty sledovaného ukazatele v závislosti na čase, se využívají různé statistické metody. Mezi ty nejčastěji používané náleží absolutní charakteristiky, které umožňují přímé srovnání jednotlivých členů časové řady.

Nejoblíbenější metodou jsou první diference, také nazývané absolutní přírůstky. Označíme-li tržby v jednotlivých měsících tradičním symbolem y_t , $t = 1, 2, \dots, n$ pak při osmi při osmi pozorováních ($t_j \cdot n = 8$) bude :

1. **diference:** $dy_t = y_t - y_{t-1}$, $t = 2, 3, \dots, n$,

2. **diference:** $d^2y_t = dy_t - dy_{t-1}$, $t = 3, 4, \dots, n$,

Tempo růstu (nebo též koeficienty růstu či řetězové indexy určovaná jako)

$$k_t = y_t / y_{t-1}, t = 2, 3, \dots, n$$

3.1.2 Rozdělení časových řad

Časové řady lze členit podle různých hledisek. Toto rozdělení je důležité pro jejich další zpracování.

Podle obsahu hodnoty ukazatele vzhledem k času rozlišujeme

- **Časové řady intervalových ukazatelů** – hodnoty ukazatele se vztahují k určitému časovému úseku, např. náklady, tržby, zisk (Řezánková, 2009)
- **Časové řady okamžikových ukazatelů** – hodnoty ukazatele se vztahují k určitému časovému okamžiku, např. počet zaměstnanců k poslednímu dni v roce (Řezánková, 2009)

Podle délky periodicity (časový interval mezi zjišťovanými skutečnostmi)

- **Krátkodobé časové řady** – periodičita menší než jeden rok
- **Dlouhodobé časové řady** – roční a delší periodičita (Řezánková, 2009)

Podle druhu ukazatelů

- **Časové řady primárních ukazatelů**
- **Časové řady odvozených ukazatelů** - např. porovnávací dvě časová období (Řezánková, 2009)

Podle charakteru ukazatele tvořícího časovou řadu rozlišujeme časové řady primárních ukazatelů a časové řady sekundárních ukazatelů. Primární ukazatele jsou zjišťovány přímo. Jde o ukazatele, kde můžeme jednoznačně určit typ charakteristiky, statistické jednotky i statistického znaku. Sekundární ukazatele mohou vznikat třemi způsoby: jako funkce různých hodnot ukazatelů, jako funkce různých hodnot téhož primárního ukazatele a konečně jako funkce dvou či více primárních ukazatelů. (Hindls, 2007, s.252)

3.2 Životní úroveň

Životní úroveň je hodnocení a jedno z měřítek kvality života obyvatelstva v dané oblasti, zemi nebo společnosti. Zahrnuje různé faktory, jako je dostupnost základních potřeb (strava, bydlení, zdravotní péče), úroveň příjmů, vzdělání, zaměstnanost, sociální a kulturní podmínky. Vyšší životní úroveň znamená obvykle vyšší dostupnost materiálních statků, lepší přístup ke službám a větší spokojenost s životem. Měření životní úrovně se provádí pomocí různých ukazatelů, například HDP na obyvatele, indexu lidského rozvoje nebo ukazatelů chudoby.

Podle Václava Sovy lze měřit životní úroveň jak kvantitativně, tak kvalitativně. Životní úroveň je propojena s ekonomikou a zahrnuje jak hmotné, tak společenské podmínky života, které se nazývají "Standard of life". Lidé vynakládají svou práci s cílem uspokojovat své potřeby, které jsou přirozenou součástí lidské existence a jsou spojeny s přírodou. Sociální vazby hrají také roli ve společenských výrobních vztazích a přispívají k redistribuci zdrojů a uspokojování potřeb různých skupin obyvatelstva. Kromě hmotného blahobytu a spotřeby by neměly být opomíjeny dobře měřitelné sociální podmínky, jako je délka dovolené nebo pracovní doba. Životní úroveň je definována uspokojováním lidských potřeb, které se dělí do různých kategorií. Nejprve jsou prioritou hmotné potřeby, jako je výživa, odívání, bydlení a zdravotní péče. Jakmile jsou tyto potřeby naplněny, člověk začíná uspokojovat duchovní potřeby, jako je vzdělání a kultura. Tyto systémy navzájem ovlivňují a prolínají se. Například potřeba výživy může zahrnovat nejen nákup potravin, ale i stravování mimo domov v restauracích či jídelnách. Životní úroveň je tedy ovlivněna mnoha faktory a systémy, které se vzájemně propojují (Sova, 1978).

3.2.1 Životní a existenční minimum

Oba pojmy používané k určení minimálního příjmu, který je potřebný pro zajištění základních životních nákladů jednotlivce nebo domácnosti. Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Tento institut byl vedle životního minima zaveden z důvodu větší motivace pro dospělé osoby v hmotné nouzi. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let (Arnoldová, 2012, s. 41).

Životní a existenční minimum upravuje zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Jeho využití při posuzování hmotné nouze je upraveno v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Pro účely zabezpečení nezletilých dětí (přídavky na děti, porodné) je zmíněno v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (Arnoldová, 2012). Dále se využívá při stanovení dávek pěstounské péče, humanitárních dávek pro osoby pobývající v ČR v důsledku války na Ukrajině nebo při rozhodování o zvýšení příspěvku na péči (MPSV, 2023).

V roce 2023 byla výše existenčního minima stanovena na 3 130 Kč. Výše životního minima se u různých členů domácnosti odlišuje (viz tabulka). Životní minimum domácnosti se vypočte sečtením částek životního minima všech členů domácnosti (MPSV, 2023).

Tabulka 1 - (Zdroj: MPSV, 2023).

pro jednotlivce	4860 Kč
pro první osobu v domácnosti	4470 Kč
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	4040 Kč
nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	2480 Kč
nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let	3050 Kč
nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	3490 Kč

3.2.2 Měření životní úrovně

Životní úroveň států je vyhodnocována na základě dlouhodobého sběru dat o spotřebě a životních podmínkách domácností. Letošní pravidelné šetření Českého statistického úřadu o příjmech a životních podmínkách probíhá od 4. února do 18. června. Během něj tazatelé navštíví téměř 11,5 tisíce domácností po celé republice. Některým respondentům je šetření o životních podmínkách povědomé z předchozích let, ale letošní šetření zahrnuje také 4 750 domácností, které jsou osloveny poprvé. Všechny tyto domácnosti byly náhodně vybrány z registru domů a bytů v ČR, a bude se zjišťovat údaje pro všechny členy vybraných domácností. Cílem šetření je získat dlouhodobě srovnatelná data pro hodnocení sociální a ekonomické situace obyvatel a pro výpočet ukazatelů peněžní a materiální chudoby (ČSÚ, 2023 b). Tato data fungují jako podklad pro tvorbu sociální politiky a jsou také sdílána a porovnávána na mezinárodní úrovni. K tomu slouží standardizovaná pravidelná šetření, která si představíme v následujících podkapitolách.

3.2.3 Spotřební koš

Spotřební koš je soubor základních potřebných výrobků a služeb, který je používán k výpočtu nákladů na život. Obvykle zahrnuje potraviny, oblečení, bydlení, energie, dopravu, zdravotní péči, vzdělání a další základní položky. Spotřební koš slouží k měření životních nákladů a výpočtu inflace, k porovnávání životní úrovně a k identifikaci sociálních a ekonomických rozdílů mezi různými skupinami populace.

Pro sestavení spotřebního koše v České republice se využívá struktury výdajů domácností, které se získávají ze Statistiky rodinných účtů. Tento výběr se obvykle obnovuje každých 5 let a zahrnuje několik stovek položek rozdělených do 12 oddílů podle mezinárodní klasifikace COICOP. Vzhledem k tomu, že české výdaje se přibližují moderním tržním ekonomikám, největší část výdajů je věnována nákladům na bydlení. Je však důležité si uvědomit, že tento index má svá omezení a nemusí přesně odrážet inflaci, kterou jednotlivé domácnosti zažívají, protože výdaje na zboží a služby se mohou lišit. Přesto je CPI stále široce využívaným měřítkem inflace (Soukup a kol., 2022).

Na základě spotřebního koše se počítá tzv. index spotřebitelských cen (CPI), také známý jako index životních nákladů. Má za úkol měření dopadu změn cenové hladiny na životní náklady domácností. ČSÚ pravidelně sleduje ceny určitého spotřebního koše zboží a služeb, který je sestaven na základě průměrných výdajů domácností v daném roce.

Každému spotřebitelskému produktu přiřazuje ČSÚ váhu, která je určena podílem výdajů na daný produkt. Obsah spotřebitelského koše a jeho váhy se mění s časem podle změn spotřeby. Index spotřebitelských cen je vypočítán jako podíl nákladů spotřebního koše v daném roce dělený náklady v roce základním. Podíl se poté násobí 100. Pokud je výsledný index vyšší než 100, jde o inflaci (Jurečka a kol., 2017).

3.2.4 Statistika rodinných účtů

Statistika rodinných účtů (SRÚ) je pravidelné statistické šetření, které sleduje výdaje a spotřebu domácností na základě informací získaných od vybraných domácností. Provádí jej Český statistický úřad, který také na svých stránkách pravidelně zveřejňuje výsledky v publikaci *Spotřební výdaje domácností*. Šetření má v České republice dlouholetou tradici, začínající v roce 1920. Nepřetržitě však probíhá až od roku 1957. Od roku 2017 jsou pro statistiku rodinných účtů vybírány domácnosti, které byly dříve součástí šetření Životní podmínky (národní modul EU-SILC, European Union Statistics on Income and Living Conditions). Statistika rodinných účtů se koná ve všech krajích republiky. Získaná data mají mnoho využití. Fungují jako základ pro hodnocení sociální a ekonomické situace domácností v České republice. Jsou důležitá při výpočtu spotřebitelské inflace a při sestavování národních účtů za sektor domácností, které jsou součástí měření HDP. Díky výsledkům SRÚ je také možné provádět mezinárodní srovnání (ČSÚ, 2023 a).

Šetření Statistiky rodinných účtů se provádí prostřednictvím výběru domácností, které již úspěšně spolupracovaly při šetření *Životní podmínky*. Tazatel provede úvodní rozhovor a poté domácnosti předá tištěný Deník pro zápis všech výdajů po dobu 8 týdnů. Do Deníku mohou respondenti vkládat účtenky za všechny své nákupy a platby. Výdaje, za které domácnost neodevzdá účtenky, musí uvést alespoň do tabulek uspořádaných v Deníku. Z dokladů a záznamů musí být zřejmé, k jakému zboží nebo službám se výdaj vztahuje. Po skončení každého referenčního období tazatel vyzvedne Deníky, kontroluje účtenky a zaznamenává další údaje k výdajům. Za účast v šetření domácnosti dostane finanční odměnu ve výši 2 210 Kč (ČSÚ, 2023 a).

3.2.5 Výběrové šetření životních podmínek (EU-SILC)

Šetření EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions) je prováděno v České republice s cílem získat mezinárodně srovnatelná data. Podobné šetření probíhá také v ostatních zemích Evropské unie, Turecku, Švýcarsku, Norsku a na Islandu (celkem 34 evropských zemí) a hlavním záměrem je získání informací o úrovni příjmové chudoby a nedostatku materiálních prostředků v domácnostech. Během průzkumu jsou shromážděna podrobná data o příjmech domácností, výdajích, kvalitě bydlení a zdravotním stavu. Tato data mají úlohu k výpočtu ukazatelů ekonomických aktivit, materiální a finanční chudoby a míry sociálního vyloučení. Jsou klíčová pro formulaci efektivnější sociální politiky.

Během průzkumu životních podmínek (EU-SILC) jsou dotazovaní rozděleni do tří hlavních částí. První část se soustředí na bydlení a obsahuje informace o osobách, které v daném bytě žijí, jejich demografické údaje a úroveň vzdělání. Druhá část se zabývá hospodařením domácnosti a zahrnuje otázky ohledně bydlení, nákladů na bydlení, vybavenosti domácnosti, finanční situace a péče o děti ve věku do 12 let. Poslední část se zaměřuje na osoby starší 16 let a mapuje jejich pracovní aktivity, příjmy z práce a současný zdravotní stav.

Kromě těchto stálých částí je každoročně přidán modul, který se zaměřuje na specifickou tematickou oblast. Seznam témat modulů zjišťovaných v rámci šetření Životní podmínky: Mezigenerační přenos chudoby a znevýhodnění (2005), Sociální participace (2006), Bydlení (2007), Zadluženost domácností (2008), Materiální deprivace (2009), Sdílení finančních prostředků v domácnosti a rozhodování o nakládání s nimi (2010), Mezigenerační přenos chudoby a znevýhodnění (2011), Bydlení (2012), Well-being (2013), Materiální deprivace (2014), Sociální a kulturní participace (2015), Přístup ke službám (2016), Zdraví a zdraví dětí; zadluženost domácností (2017), Well-being (2018), Mezigenerační přenos chudoby a znevýhodnění (2019), Finanční situace domácnosti, zadluženost (2020), Zdraví dětí, jejich materiální a sociální podmínky a péče o děti (2021), Zdraví a kvalita života (2022).

3.2.6 Hodnocení kvality života

Kvalita života je subjektivní hodnocení a vnímání celkového stavu a spokojenosti s různými aspekty života jedince nebo skupiny lidí. Zahrnuje fyzické, psychické, sociální, ekonomické, environmentální a kulturní faktory, které ovlivňují celkovou pohodu a šťastný život jednotlivce (Veenhoven, 2000). Nezávisí pouze na osobní spotřebě zboží a služeb, ale také na veřejných službách, které ovlivňují životní úroveň z hlediska objektivního i subjektivního. Tyto veřejné služby jsou financovány celou společností a jsou prospěšné pro všechny. Spadá sem například silnice, mosty, kanalizace, veřejné osvětlení, justice, obrana, policie, životní prostředí, zdravotní péče, přístup k vzdělání, pracovní podmínky, svoboda, demokratičnost politického systému a míra solidarity. Tyto aspekty mají také vliv na kvalitu života obyvatel (Duffková a kol., 2008, str. 80).

Kvalita života je měřena a hodnocena prostřednictvím různých ukazatelů, jako je zdraví, vzdělání, příjem, pracovní podmínky, bydlení, sociální vztahy a spokojenost s životem. Může být měřena objektivně (vnější pozorovatel hodnotí kritéria), nebo subjektivně (respondent sám hodnotí svou kvalitu života). Oba způsoby disponují standardizovanými dotazníky a škálami. První se využívá převážně v lékařství, často z důvodu neschopnosti pacientů s některými diagnózami objektivně zhodnotit svůj zdravotní stav. Druhý zmiňovaný způsob se častěji využívá v šetřeních související s ekonomickými, sociálními nebo environmentálními výzkumy, například za účelem posoudit průměrnou kvalitu života obyvatel určité lokality (Fařunová, 2007).

Měření kvality života je složitý proces, jelikož zahrnuje mnoho různých faktorů, které navzájem ovlivňují její interpretaci. Pro tento účel se často využívají kompozitních ukazatelů, které kombinují různé statistické ukazatele. V různých oblastech společnosti se také uplatňuje různý pohled na kvalitu života a definice se mohou lišit. Důležité je také zohlednit multidimenzionální aspekt kvality života a její časovou a prostorovou variabilitu. Vědecké disciplíny se zabývají kvalitou života z různých perspektiv a snahy o měření se odvíjejí od těchto pohledů (Život v regionech, 2019).

Nejčastěji používanými standardizovanými nástroji měření kvality života jsou APACHE II, EUROQOL, Karnofskyho index, LQoLP, MacNew, MANSA, Nottingham Health Profile nebo Quality of Life Index. Tyto dotazníkové baterie a hodnotící škály jsou používány v závislosti na účelu a rozsahu potřebného měření, cílové populaci, sledovaných

dimenzích kvality života, a na tom, zda chceme zjišťovat subjektivní nebo objektivní hodnocení (Fařunová, 2007).

Podle Smrčky (2010, s. 91) by se rozpočet domácností měl sestavovat s ohledem na to, že v důchodovém věku strávíme pravděpodobně více let než naši předci z doby, kdy důchodové systémy vznikaly. Člověk v produktivním věku by tedy neměl spoléhat na to, že „stát to nějak zařídí“ a měl by již v mládí uvažovat nad spořením a investováním k zajištění na dobu, kdy nebude moci pracovat.

3.3 Domácnost

Domácnost je skupina lidí, kteří se spojují k tomu, aby společně hospodařili. Z ekonomického hlediska je domácnost nejmenší jednotkou hospodaření, kde žije a spotřebovává různý počet lidí. Měření ekonomických údajů v domácnosti je jednodušší než u jednotlivých spotřebitelů, protože členy domácnosti často tvoří i děti, které sice nejsou ekonomicky aktivní, ale jejich výdaje zpravidla rozhodují rodiče. Základními informacemi, které se sledují u domácností, jsou počet lidí, kteří v ní žijí, a ekonomická činnost hlavních členů domácnosti spolu s jejich pracovním postavením (Havelková, 2015).

3.3.1 Druhy domácností a jejich specifika

Domácnosti lze rozdělit do tří hlavních skupin: cenzová domácnost, bytová domácnost a hospodařící domácnost. Bytová domácnost je tvořena osobami, které trvale žijí ve stejném bytě, a může zahrnovat jednu nebo více hospodařících domácností. Hospodařící domácnost je skupina osob, které sdílejí byt a společně platí náklady spojené s bydlením. Může se skládat z jedné nebo více cenzových domácností. Cenzová domácnost je skupina osob, které žijí společně na základě příbuzenských nebo jiných vztahů (Havelková, 2015).

Existují čtyři typy cenzových domácností: úplné rodinné domácnosti, neúplné rodinné domácnosti, vícečlenné nerodinné domácnosti a domácnosti jednotlivců. Úplná rodinná domácnost zahrnuje manželské páry bez dětí, páry ve faktickém manželství nebo rodiny s jedním nebo více závislými nebo nezávislými dětmi. Neúplná rodinná domácnost zahrnuje jen jednoho rodiče s jedním nebo více závislými či nezávislými dětmi. Vícečlenná nerodinná domácnost zahrnuje dva či více členů, kteří nemusí být v příbuzenském vztahu, ale sdílejí společné hospodaření. Domácnost jednotlivce je tvořena samostatnou osobou, která může

být součástí jiné cenзовé domácnosti, ale samostatně hospodaří. To může zahrnovat například nájemníky (Havelková, 2015).

Další možné rozdělení domácností je podle pozice tzv. osoby v čele. Český statistický úřad využívá tohoto rozdělení. První skupinou jsou domácnosti zaměstnanců, kde hlavu domácnosti představuje osoba pracující na základě pracovní smlouvy v rámci zaměstnání nebo služebního poměru. Samostatně výdělečně činné domácnosti jsou ty, kde hlavu domácnosti tvoří osoba, která podniká, pracuje na živnostenském oprávnění nebo podle speciálních předpisů. Další skupinou jsou domácnosti nezaměstnaných, kde hlava domácnosti aktivně hledá práci, ale momentálně ji nemá. Poslední typ jsou domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů, kde hlavu domácnosti zaujímá osoba pobírající jakýkoli druh důchodu, kromě sirotčího. Osoba v čele je určována dle pohlaví (v úplných rodinách), dále dle druhu ekonomické aktivity a dále případně dle výše příjmů (využívá se zejména ve složitějších situacích více společně hospodařících rodin) (ČSÚ, 2004).

3.3.2 Druhy domácností zohledněné v SRÚ

Pro sběr dat v rámci šetření Statistika rodinných účtů je používán kvótní výběr, kdy je vybráno přibližně 3 tisíce domácností, se zohledněním počtu domácností v jednotlivých kategoriích. Tím se snižuje riziko zkreslení dat a umožňuje zobecnění výsledků. Soubor respondentů je průběžně aktualizován tak, aby odrážel aktuální změny v základních atributech domácností, jako je složení, ekonomická aktivita a příjmy. Ve statistice jsou zohledněny faktory jako počet členů domácnosti a jejich ekonomická aktivita (pracující, vyživované děti...), rodinné složení domácnosti, vzdělání osoby v čele, počet spotřebních jednotek, způsob bydlení (dům či byt, vlastnictví, rozměr, počet místností, vytápění) a vybavení domácnosti (ČSÚ, 2023 a). V této podkapitole si popíšeme typologii domácností používanou v šetření SRÚ, jehož výstupy budou zároveň podkladem pro praktickou část této práce.

Počet členů domácnosti se počítá jako součet všech členů hospodařící domácnosti na začátku šetření, včetně dočasně nepřítomných osob s finanční vazbou na domácnost a osob pracujících nebo studujících mimo domov bez jiného obvyklého bydliště. Nejsou zahrnuty osoby dlouhodobě nepřítomné bez vazby na vybranou domácnost a osoby dočasně přítomné s vlastní domácností jinde. Členové domácností se dělí na pracující, vyživované děti, nepracující důchodce, nezaměstnané a ostatní. Za **pracující** jsou považovány osoby s převažující pracovní činností, včetně zaměstnanců, členů produkčních družstev, osob

samostatně výdělečně činných a osob pomáhajících v rodinném podniku bez odměny. Do tohoto zařazení spadají i studenti nebo poživatelé důchodu či rodičovského příspěvku, kteří mají zároveň dlouhodobý pravidelný příjem z pracovního poměru, a osoby pobírající nemocenské dávky. **Vyživované děti** zahrnují děti do 25 let, které se připravují na budoucí povolání nebo mají duševní nebo tělesný handicap. **Nepracující důchodci** jsou osoby pobírající důchod nebo ve věku důchodovém bez nároku na důchod. **Nezaměstnaní** jsou osoby bez zaměstnání, ale s úmyslem pracovat. **Ostatní** zahrnují osoby pobírající rodičovský příspěvek, pečující o domácnost nebo blízkou osobu, žijící z majetku nebo bez vlastních příjmů (ČSÚ, 2023 a).

Typ domácnosti je určen na základě informací o jednotlivých členech. V úplné rodině je základní jednotkou manželský pár s nebo bez dětí. V neúplné rodině je to jeden rodič a alespoň jedno dítě. Pokud všechny děti jsou vyživované a v domácnosti nežije žádná další osoba, jde o čistou rodinu. V smíšené úplné rodině žijí kromě partnerského páru i jiné osoby, které nejsou vyživovanými dětmi. Ve smíšené neúplné rodině žije buď jeden rodič s vyživovaným dítětem a další osobou (včetně již nevyživovaného dítěte), nebo jeden rodič s nevyživovaným dítětem. V nerodinné domácnosti žije více osob, příbuzných i nepříbuzných, které nevytvářejí rodinnou domácnost. Dále rozlišujeme domácnosti jednotlivců, kde samostatně žije a hospodaří vždy jeden dospělý člověk (ČSÚ, 2023 a).

3.4 Příjmy a výdaje domácností

Při měření ekonomického postavení osoby či země se nejčastěji používá měřítko příjmů (neboli důchodu) a bohatství. „*Příjem označuje tok mezd, úrokových plateb, dividend a ostatních přírůstků hodnot, ke kterým dochází v průběhu určitého časového období (obvykle jednoho roku)*“ (Samuelson, 2013). V domácnostech převažuje příjem zpravidla formou mzdy u zaměstnaných členů, starobního důchodu u seniorů a výsledek hospodaření u samostatně výdělečně činných osob.

Příjmy se dají klasifikovat jako fixní, variabilní a disponibilní. Fixní příjem zůstává během určitého časového úseku neměnný. Do této kategorie spadají mzdy, starobní a invalidní důchody, různé formy sociálních podpor a příjmy z pronájmu, jako je dlouhodobý pronájem nemovitostí (například bytu či domu), které domácnost dlouhodobě nevyužívá, nebo pronájem movitých věcí (Samuelson, 2013).

Sledování mezd a příjmů domácností je důležitou součástí analýzy ekonomické situace a vývoje států. Tyto informace jsou klíčové pro odborníky i veřejnost při plánování krátkodobého i dlouhodobého chování domácností. Pravděpodobnostní rozložení příjmů umožňuje odhadovat další charakteristiky a hledat odpovědi na otázky týkající se životní úrovně, chudoby atd. Konstrukce spolehlivých předpovědí příjmů je také důležitá pro odhady spotřeby domácností a daňových výnosů. Tento problém je stále aktuální a přístup k němu se různí. Existuje velké množství statistických metod a postupů, které mohou být využity pro analýzu dat týkajících se příjmů (Malá a kol., 2015). Model Malé a kol. vychází z předpokladu, že lze v silně příjmově nehomogenní populaci domácností nalézt homogennější podmnožiny, tzv. komponenty, a analyzovat jejich příjmy odděleně. Poté je možné vytvořit celkové rozložení příjmů pro všechny domácnosti pomocí váženého průměru komponent s vhodnými váhami. Tento model poskytuje informace o jednotlivých komponentách, jejich vývoji a zastoupení v celé populaci.

3.4.1 Druhy příjmů

Český statistický úřad analyzuje příjmy domácností v rámci šetření Životní podmínky (EU-SILC) a data využívá při tvorbě statistik o příjmech domácností, chudobě a příjmové nerovnosti v České republice.

Český statistický úřad rozlišuje následující druhy příjmů domácností:

- Mzdy a platy z pracovního poměru
- Sociální dávky (nezaměstnanost, důchody, přídavky na děti apod.)
- Příjmy z podnikání a samostatné výdělečné činnosti
- Příjmy z realit (pronájmy nemovitostí, pozemků)
- Finanční příjmy (úroky, dividendy, kapitálové zisky)
- Ostatní příjmy (granty, dary, dědictví) (ČSÚ, 2023 d).

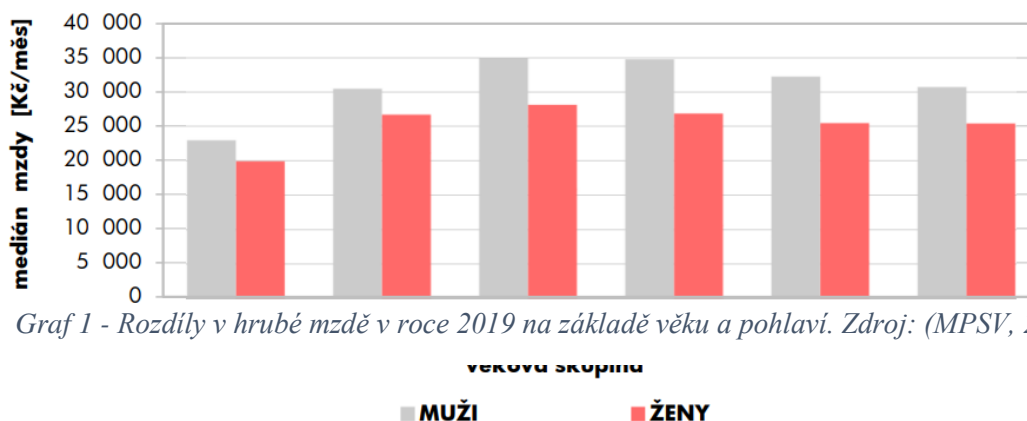
Nejčastějšími příjmy občanů ČR jsou příjmy ze zaměstnání, následované příjmy z podnikání a sociálními transfery. Do příjmů domácností se také zahrnují příjmy z vlastnictví, které zahrnují prodej movitých a nemovitých věcí a dary od příbuzných. Disponibilní důchod reprezentuje příjmy domácností v rámci Národních účtů a zahrnuje mzdy a platy, příjmy z podnikání a z vlastnictví, sociální a ostatní důchody. Rozlišujeme hrubý příjem (před odečtením daňového zatížení) a čistý příjem. Dále lze příjem dělit na nominální a reálný (reálná kupní síla jednotky s ohledem na inflaci) (Vlček a kol., 2005).

3.4.2 Faktory ovlivňující příjmy domácnosti

Nerovnost příjmů vychází ze dvou hlavních typů rozdílů – biologických faktorů, jako je pohlaví, věk a rasa, a sociálních faktorů, jako je vzdělání, bohatství, povolání nebo životní styl. Příjmová nerovnost je inherentní vlastností ekonomiky a souvisí se dvěma aspekty – efektivitou a rovností. Klíčovým argumentem je, že trh je velice efektivní při alokaci zdrojů a produkci statků, ale podporuje nerovnoměrnou distribuci příjmů. Nerovnost může mít negativní důsledky, jako je zvýšení relativní chudoby, oslabení sociální soudržnosti a snížení hospodářského růstu (Malá a Červená, 2012).

Rozdíly v odměňování mezi muži a ženami jsou zaznamenatelné nejen v průměru populace, ale i na konkrétních typech pozic. Muži často získávají vyšší platy než ženy, i přesto že většina vyspělých zemí zakazuje rozdílné odměňování za stejnou práci. Existuje

Medián hrubé měsíční mzdy podle pohlaví a věku

Graf 1 - Rozdíly v hrubé mzdě v roce 2019 na základě věku a pohlaví. Zdroj: (MPSV, 2021).

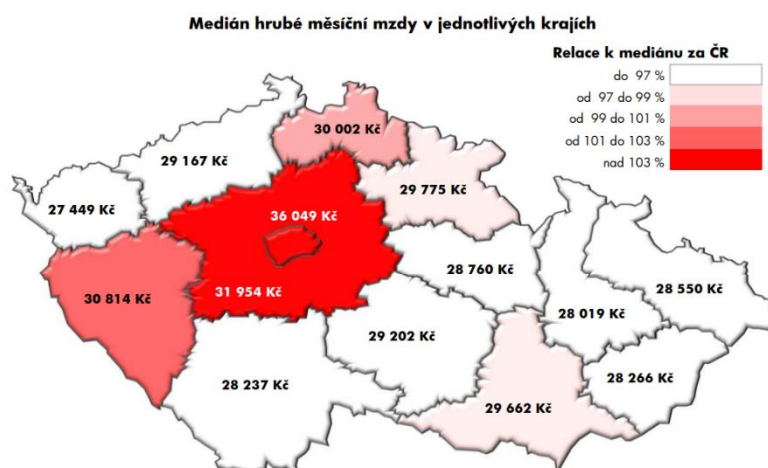
několik faktorů, které přispívají k těmto rozdílům, včetně osobních a pracovních charakteristik žen, struktury trhu práce a existujících socio-kulturních norem. Tyto rozdíly v odměňování na základě pohlaví mohou být také ovlivněny sociálními předsudky a stereotypy o rolích mužů a žen ve společnosti (Nopo a kol., 2011).

Podle studie Christine Williams se ženy a muži, kteří pracují v oborech netypických pro své pohlaví, setkávají s určitým specifickým zacházením, které se liší na základě pohlaví. Ženy čelí diskriminaci při přijímání a povyšování, což brání jejich kariéernímu postupu a zvýšení platového ohodnocení. Naopak muži, kteří pracují v oborech, které jsou obvykle spojovány s ženami, mají často větší šanci na přijetí a často se dříve dostávají na vyšší pracovní pozice než jejich kolegyně (Renzetti, 2003).

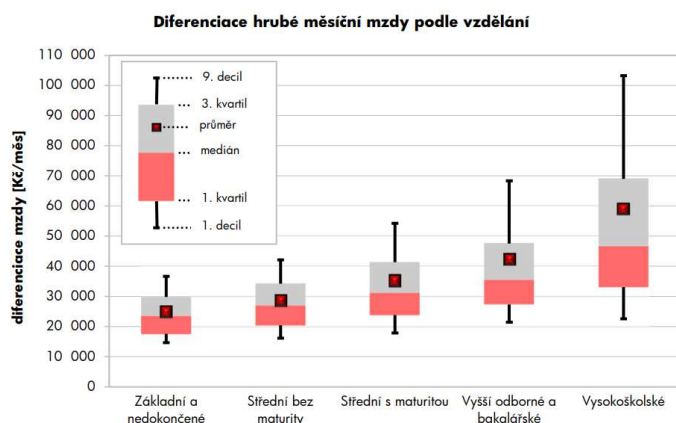
Rozdílné ohodnocení žen a mužů je také spojeno s rodičovstvím, přičemž ženy s dětmi mají nižší pravděpodobnost zaměstnanosti nebo získání lépe placené pozice. Důvodem může

být nedostatek pracovních zkušeností, preference zaměstnání bez vyšší pracovní náročnosti kvůli rodinným povinnostem nebo nižší motivace matek k práci. Ženy jsou také nedostatečně zastoupeny na vysokých pozicích a často vykonávají hůře placené práce po mateřství, často na částečný úvazek kvůli kombinaci pracovních a rodinných povinností. To omezuje jejich kariérní růst a potenciál zvýšení příjmu (Waldfogel, 1995).

Od dlouhodobých rozdílů ve výši platů se odvíjí i rozdíly v dalších příjmech, jako je výše nemocenských dávek, některých sociálních dávek a důchodů. Příjem domácnosti může negativně ovlivnit také dlouhodobá nezaměstnanost, nižší kvalifikace a vzdělání, geografická lokalita nebo omezené možnosti výdělků z důvodů péče o rodinu (zejména neúplné rodiny), zhoršeného zdravotního stavu nebo věku (nejstarší senioři). Příjmovou chudobou jsou v ČR více ohroženy domácnosti, kde osoba v čele nepracuje. Například příjmová chudoba seniorů je výrazně vyšší než celkový výskyt chudoby v populaci (více v podkapitole 3.4).

Obrázek 1 - Zdroj: (MPSV, 2021).

Obrázek 2 - Zdroj: (MPSV, 2021).

3.4.3 Výdaje a spotřeba domácností

Spotřeba domácností je makroekonomicky vyjádřena ukazatelem výdajů na konečnou spotřebu, který zahrnuje hodnotu zboží a služeb, které domácnosti pořizují a používají k uspokojování svých potřeb. Tento ukazatel zahrnuje také neplacenou spotřebu, jako například hodnotu zemědělských produktů ze samozásobení a hodnotu služeb bydlení, které si majitel bytu poskytuje sám sobě (Hronová a Hindls, 2008).

Pro srovnání výdajů různých typů domácností se ve statistice používají průměry na osobu nebo na domácnost, a také výpočty průměrů na spotřební jednotku, které berou v úvahu velikost a složení domácnosti. *Spotřební (ekvivalentní) jednotka* odráží úspory vznikající ve vícečlenných domácnostech v důsledku sdílení nákladů na předměty a služby. V tabulkách výsledků SRÚ jsou používány dvě stupnice spotřebních jednotek – stupnice spotřebních jednotek OECD s váhou 1,0 pro první dospělou osobu v domácnosti, 0,7 pro další osoby starší 13 let a 0,5 pro děti do 13 let. Modifikovaná stupnice spotřebních jednotek OECD pak více zohledňuje úspory z počtu a má váhu 1,0 pro první dospělou osobu, 0,5 pro další osoby a 0,3 pro děti (ČSÚ, 2023 a).

3.4.4 Klasifikace CZ-COICOP

CZ-COICOP je klasifikací, která slouží k systematickému a jednotnému zařazení veškerého spotřebitelského zboží a služeb do kategorií. Tato klasifikace je založena na COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose) vyvinuté Organizací spojených národů (OSN). Hlavním cílem CZ-COICOP je usnadnit sběr, analýzu a prezentaci dat o spotřebě, a to jak na národní, tak evropské úrovni. Kategorie CZ-COICOP pokrývají celou škálu spotřebitelských nákupů od potravin, oblečení a bydlení po zábavu, dopravu a zdravotní péči. Každá kategorie má své podkategorie a podrobnější klasifikaci, která umožňuje detailní analýzu spotřebních vzorců a preferencí. Tato odborná klasifikace je důležitým nástrojem pro ekonomickou analýzu, plánování a politiky spotřeby (ČSÚ, 2023c).

K sledování spotřebních výdajů domácností v rámci SRÚ se používá prvních dvanáct oddílů klasifikace (s výjimkou 04.2 Imputované nájemné). Ve skupině 04.4.1 se započítává vodné i stočné (ČSÚ, 2023 a). Kategorie výdajů podle CZ-COICOP: 01 Potraviny a nealkoholické nápoje; 02 Alkoholické nápoje, tabák; 03 Odívání a obuv; 04 Bydlení, voda, energie, paliva; 05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti a opravy; 06 Zdraví; 07 Doprava;

08 Pošty a telekomunikace; 09 Rekreace a kultura; 10 Vzdělávání; 11 Stravování a ubytování; 12 Ostatní zboží a služby (ČSÚ, 2023 a).

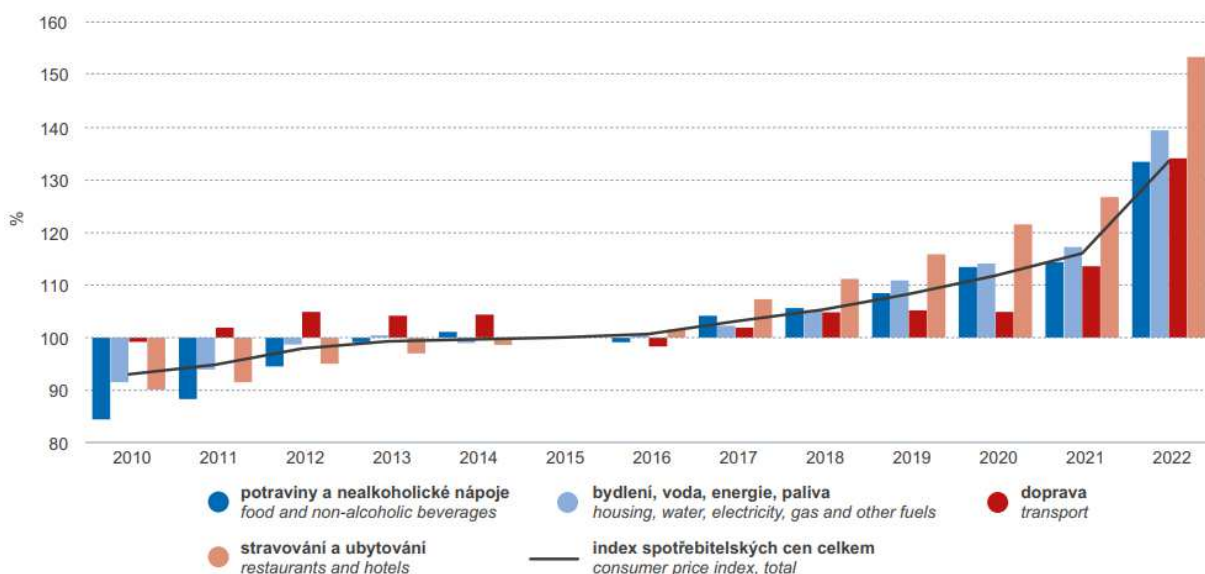
3.4.5 Druhy výdajů

Výdaje domácností lze rozdělit například podle trvanlivosti zakoupeného zboží. Hronová a Hindls (2008) dělí výdaje na dlouhodobé a střednědobé (například automobil, vybavení domácnosti, oděvy a obuv), krátkodobé (potravin, léky a kosmetika, alkohol, tabák) a služby (telekomunikace, vzdělávání, kultura a další).

Jiné dělení je možné podle nezbytnosti, a to na zákonem stanovené výdaje (např. výživné, pojištění, pokuty, daně apod.), nezbytné výdaje (potravin, bydlení, voda, energie, léky) a výdaje zbytné (kultura, rekreace, vzdělávání, alkohol, tabák...). Zákonem stanovené výdaje musí občané platit v každém případě, jsou vymahatelné. Nezbytné výdaje je legální zredukovat, ale za cenu zásadního zhoršení životní úrovně (zhoršení zdraví, ztráta bydlení). Nezbytné výdaje umožňují naplnění základních lidských potřeb tak, jak je v dané společnosti obvyklé. Zbytné výdaje je možné zredukovat, aniž by došlo k nenaplnění životních potřeb. Mohou však strádat např. potřeby sociální (definice chudoby na základě sociální exkluze). Dlouhodobá nedosažitelnost těchto výdajů může zhoršit sociální a pracovní uplatnění člověka v budoucnu (nižší vzdělání a všeobecný přehled, slabší sociální síť kontaktů, větší riziko psychických problémů a závislostí).

3.4.6 Nejvýznamnější výdaje domácností

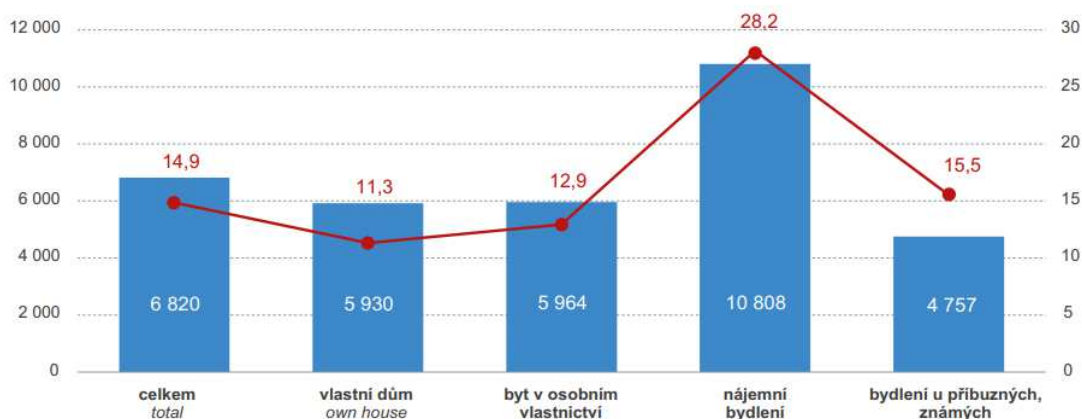
V této kapitole si rozebereme pouze 3 nezákladnější. Vlivem historicky nejvyšší inflace v ČR (v minulém roce 15,1 %) rostly ceny téměř ve všech odvětvích. Nejvíce se zdražení projevilo v oblasti stravování a ubytování (restaurace a hotely), výrazně však rostly také nezbytné výdaje jako bydlení a energie, potraviny, paliva nebo doprava.

Graf 2 - Nárůst spotřebitelských cen v jednotlivých oblastech výdajů. Rok 2015 je počítán jako 100 %. Zdroj: Statistická ročenka ČSÚ, 2023.

1. Bydlení

Největším výdajem domácností v ČR jsou dlouhodobě náklady na bydlení. Jejich výše se odlišuje jednak dle kvality bydlení a lokality, jednak dle vlastnictví. Nejnížší výdaje mají vlastníci domů a bytů, a lidé žijící u příbuzných a přátel, naopak nejdražší je nájemní bydlení, které spotřebovávalo v roce 2022 v průměru více než čtvrtinu příjmů všech domácností. Do statistiky ČSÚ jsou zahrnuty i výdaje na energie, vodu a odpad, nikoli však splátky hypoték – pouze úroky.

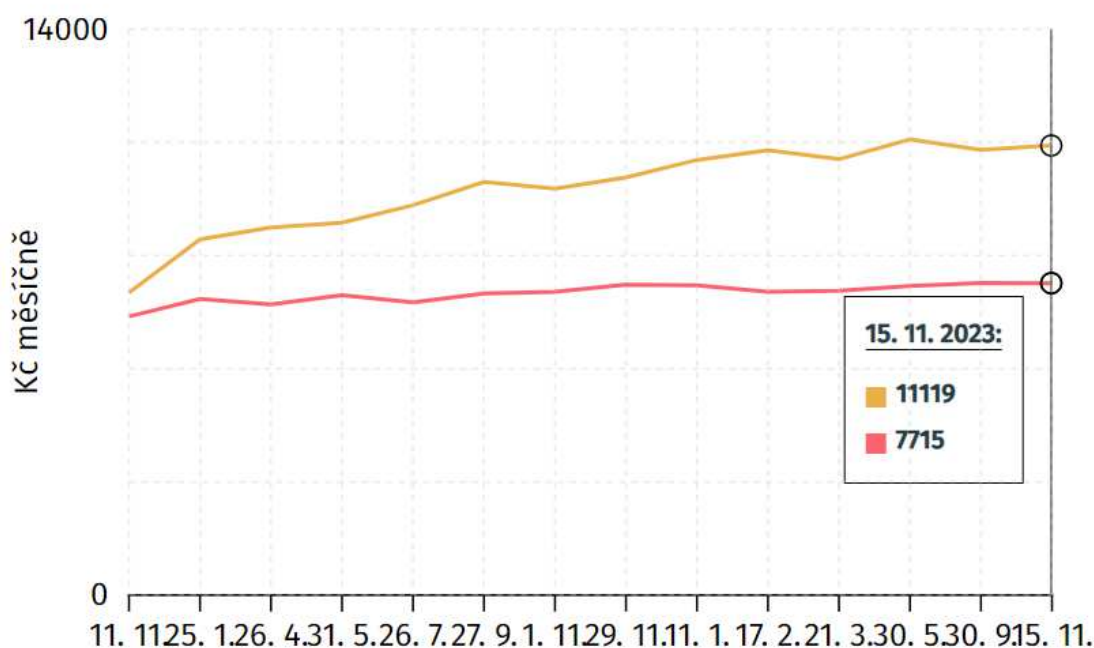
Graf 3 - Celkové výdaje za bydlení v Kč/měsíc (modré sloupce) a % podíl výdajů za bydlení a čistého příjmu v roce 2022. Zdroj: Statistická ročenka ČSÚ, 2023.

V roce 2023 v průměru domácnosti platili za bydlení něco přes 11 tisíc korun (31 % příjmů). Výdaje narostly především domácnostem žijícím ve vlastních bytech a domech, zvýšily se ceny hypoték. Nárůst se výrazně projevil také v domácnostech s nejnižšími příjmy, kde už v minulých letech byly velké potíže bydlení ufinancovat. Pro čtvrtinu domácností představují náklady na bydlení více než 40 % jejich příjmů. Tento podíl byl v listopadu 2021 pouze 15 %. Většina domácností, které jsou v příjmové chudobě, a více než 35 % samostatně žijících seniorů, nájemníků a domácností s dětmi s příjmy nižšími než medián, jsou také zatíženy vysokými náklady na bydlení (iRozhlas.cz, 2023).

Výdaje na bydlení prezentované iRozhlasem v projektu *Život k nezaplacení* zahrnují platby za energie (elektrina, plyn, dálkové teplo), pevná paliva (dřevo, uhlí), vodu (vodné, stočné) a pravidelné poplatky (údržba domu, odvoz odpadu, příspěvky do fondu oprav atd.). Kromě toho jsou do těchto nákladů zahrnuty také nájemné a splátky hypotéky. Je třeba zdůraznit, že při zařazování splátek na hypotéky do výdajů na bydlení existuje rozdíl mezi Českým statistickým úřadem (ČSÚ) a Eurostatem, které buď tyto splátky nezahrnují do nákladů, nebo je zahrnují pouze ve formě úroků hypotéky (iRozhlas.cz, 2023).

2. Potraviny

Průměrná domácnost v roce 2023 měsíčně utrácí 7 700 korun za jídlo. Výdaje kolísají v jednotlivých měsících řádově o stokoruny dle toho, jak je možné využívat samozásobení pěstováním na zahrádkách. Do této kategorie není započítáno stravování v restauracích (iRozhlas.cz, 2023).

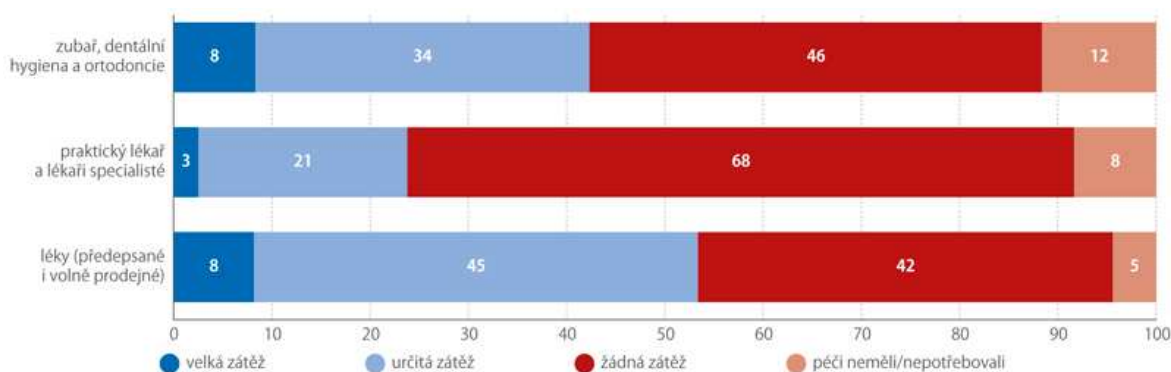
Graf 4 - Vývoj nákladů na bydlení a potraviny v roce 2023. Zdroj: iRozhlas.cz, 2023

Nezbytné výdaje na bydlení a potraviny celkem spotřebovaly 49 % příjmů všech domácností. U domácností ohrožených chudobou však šlo o celých 67 % (iRozhlas.cz, 2023). To, jakou část rozpočtu domácnosti vynakládají na nezbytné potraviny, je často používaným ukazatelem ekonomické situace a životní úrovně země. Podle projektu *Česko v datech* vynakládala v roce 2020 průměrná česká domácnost 17,1 % svého rozpočtu na potraviny. Toto procento za posledních 25 let mírně kleslo a v současnosti téměř odpovídá průměru EU (16,4 %). Dalším kritériem životní úrovně je, jaké potraviny si lidé za tuto část rozpočtu nakupují. Maso, nebo jeho vegetariánskou náhradu, si alespoň jednou za dva dny nemůže z finančního hlediska dovolit 4,1 % českých domácností. Těchto domácností však dlouhodobě ubývá, v roce 2013 jich bylo více než trojnásobně víc. V roce 2023 byla potravinová inflace v ČR 24 %, tedy více než inflace průměrná. Celkově jsme skončili na 13. místě EU. Některé potraviny, například vejce nebo cukr, přitom zdražily téměř dvojnásobně. O více než polovinu zdražily běžné druhy zeleniny – o 63 % papriky, o 55 % květák. O 46 % vzrostly v roce 2023 ceny pšeničné mouky a o 38 % mléka. O třetinu zdražil

chléb, vepřové maso nebo sýr, o přibližně pětinu pak kuřecí maso, jogurt, káva a pivo. Víno, jablka či med naopak nezdražila vůbec, máslo jen o 5 % (Česko v datech, 2023).

3. Výdaje na zdravotní péči a prevenci

Respondenti byli v rámci šetření ČSÚ dotazováni na návštěvy lékařů a zubařů za posledních 12 měsíců. Mladší ročníky navštěvují praktického lékaře jednou až dvakrát za rok, zatímco senioři nad 65 let až 4krát ročně. Zubaře navštěvuje průměrně každý respondent 1,6krát ročně. Zubní péče představuje finanční zátěž pro 42,3 % domácností. se Největší finanční zátěží spojenou zdravotní péčí jsou výdaje na léky, konkrétně pro 8,2 % domácností. Naopak návštěvy praktického lékaře a specialistů, ať už ambulantní nebo hospitalizace, nejsou pro většinu domácností finanční zátěží, jelikož jsou hrazeny z povinného zdravotního pojištění (Měřínská, 2023).

Graf 5 - Finanční zátěž zubní péče, zdravotní péče a léků v domácnostech (Měřínská, 2023).

3.4.7 Strategie a taktika tvorby rozpočtu

K výše uvedenému cíli je potřeba zvolit dlouhodobou strategii, která stanovuje cíle odkládání peněz, způsoby a přijatelná rizika nebo například s jakou částí naspořených peněz je za určitých podmínek možné disponovat již před dosažením důchodového věku. Problém může být v tom, že většina obyvatel takto uvažovat a plánovat neumí. (Smrčka, 2010, s. 91). Role státu může být podporovat vzdělávání a motivovat občany k uvědomělejší péči o finance.

Taktikou rodinných financí míní Smrčka zejména krátkodobé změny vedoucí ke stabilizaci a plusové bilanci rozpočtu. Za hlavní nástroj taktiky považuje analýzu a následně přísné snižování výdajů. Uvádí příklad z krizového řízení firem – v rámci první analýzy a škrtů lze v každé firmě, aniž by došlo k omezení produkce, zredukovat až 25 % výdajů,

v dalším kole 20 % a při třetím opakování analýzy ještě dalších 10 %. To už je znatelná úspora, která mnohým firmám pomohla přežít krizové období (ačkoli z dlouhodobého hlediska mohou škrtů negativně ovlivnit prosperitu). Co si z toho vzít pro plánování rozpočtu domácnosti? V době, kdy spotřeba převyšuje příjmy a hrozí pád do dluhové pasti a do chudoby, je možné analýzou a snížením výdajů dosáhnout znovu rovnováhy a místo chudnutí začít postupně spořit – bohatnout (Smrčka, 2010, s. 91-93).

3.4.8 Úspory domácností

Po zaplacení všech výdajů by domácnostem v ideálním případě měla zůstat finanční rezerva pro případ nenadálých výdajů (např. oprava spotřebiče), výpadku příjmu, nebo pro účely spoření a investování. Schopnost domácností vytvářet úspory vypovídá o stabilitě jejich rozpočtu a ohrožení chudobou.

Úspory průměrné domácnosti se v roce 2023 pohybovaly stabilně kolem 5 200 Kč, což je méně než v roce 2021, kdy domácnostem na konci měsíce zbývalo průměrně přes 8 000 Kč. Průměr však neznamená, že s přebytkem žijí všechny domácnosti. Situace je nadále obtížná pro domácnosti v příjmové chudobě, které často hospodaří v mínusu a musí čerpat své finanční rezervy. Největší propad úspor zažily v posledních 2 letech vysokopříjmové domácnosti, které na podzim 2021 ukládaly měsíčně průměrně 20 000 Kč, nyní je to 11 400 Kč. **Rodiny s dětmi s příjmem pod mediánem v průměru neušetří nic** a jsou dokonce v mínusu, zatímco rodiny s vyšším příjmem stále ušetří 9 200 Kč (na podzim 2021 bylo toto číslo kolem 12 000 Kč). Samostatně žijící senioři mají nižší úspory než dříve, nyní je to kolem 900 Kč, zatímco dvojice seniorů ve společné domácnosti má po odchycení všech výdajů necelých 4 200 Kč (o 3 000 Kč méně než na podzim 2021) (iRozhlas.cz, 2023).

3.5 Problematika chudoby

V první řadě je potřeba sdělit, že neexistuje přesné rozdělení obyvatel na chudé a bohaté. Chudobu lze vnímat objektivně, pomocí výše popsaných měřitelných faktorů, nebo subjektivně, jak členové domácnosti vnímají vlastní socioekonomický status. Chudoba může tedy může být subjektivní nebo objektivní (dle nějakého konkrétního kritéria a definice). Chudobu můžeme také dělit na absolutní a relativní. Relativní v tomto pojetí znamená vztažená k tomu, co je v dané společnosti (definované geograficky a časově) z hlediska naplňování životních potřeb vnímáno jako standardní. Jinak bude chudobu vnímat domácnost v rozvojových zemích a jinak v zemích vyspělých (Mareš a Rabušic, 1996). V následujících odstavcích si vysvětlíme pojmy materiální deprivace a příjmová chudoba, které se při hodnocení chudoby v ČR často používají.

Materiální deprivace je stav, ve kterém jedinec nebo domácnost nemá dostatečný přístup k materiálním zdrojům nezbytným k uspokojení svých základních potřeb a účasti na běžném životním standardu ve společnosti. Jedná se o nedostatek finančních prostředků na zajištění stravy, bydlení, ošacení, vzdělání, zdravotní péče, kulturního vyžití a dalších podobných potřeb. Materiální deprivace je často spojena s chudobou a nerovností, a má významný dopad na životní podmínky a kvalitu života jednotlivců a domácností. Příjmová chudoba znamená, že jedinec nebo domácnost disponuje příjmem pod hranicí, která je považována za dostatečnou k zajištění základních životních potřeb a účasti na běžném životním standardu ve společnosti. Příjmová chudoba je obvykle měřena v souladu s definicí minimálního příjmu nebo prahového příjmu stanoveného danou společností či vládou (Kubelková, 2015).

3.5.1 Příčiny chudoby

Příčiny chudoby jsou obvykle komplexní a mohou se lišit v závislosti na konkrétních situacích a společnostech. Mezi obecné příčiny chudoby spadá nedostatek příležitostí pro zaměstnání a nízké platy, nedostatečný přístup k vzdělání a zdravotní péči, nedostatek sociálního zabezpečení, diskriminace a nerovnost ve společnosti, nezaměstnanost, nebo nedostatečné investice do infrastruktury a rozvoje venkovských oblastí. Tyto faktory mohou vzájemně působit a zhoršovat chudobu (Arnoldová, 2012).

Inflace je míra zvyšování cen zboží a služeb v ekonomice. Způsobuje snížení kupní síly obyvatel, což může vést k vyšší míře chudoby. Pokud se ceny zboží a služeb zvyšují rychleji než mzdy a příjmy, snižuje se reálná hodnota peněz a lidé mají obtíže s pokrytím svých základních potřeb. Příčiny inflace mohou být různé, včetně růstu nákladů na výrobu, růstu poptávky po zboží a službách, růstu peněžního zásobování a nevhodné monetární politiky centrální banky (Mankiw, 1999).

S inflací klesá také hodnota úspor, proto dlouhodobé spoření formou odkládání peněz (namísto jejich investování) nemusí být efektivní. Ti, kteří mají aktiva, jako nemovitosti nebo akcie, se mohou bránit proti inflaci a jejich hodnoty mohou stoupat. Inflace může zvyšovat nerovnost mezi bohatšími a chudšími vrstvami populace. Ti, kteří mají fixní příjmy, jako důchodci nebo lidé s nízkými platy, mohou být nejvíce zasaženi, protože jejich kupní síla klesá. V důchodovém systému je vliv inflace ošetřen pravidelnou nebo nepravidelnou valorizací (navýšením) všech důchodů. Vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti popisuje tzv. Philipsova křivka. Podle ní existuje obecně inverzní vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace. To znamená, že pokles nezaměstnanosti obvykle vede k vyšší míře inflace a naopak, pokles inflace vede k vyšší míře nezaměstnanosti (Mankiw, 1999).

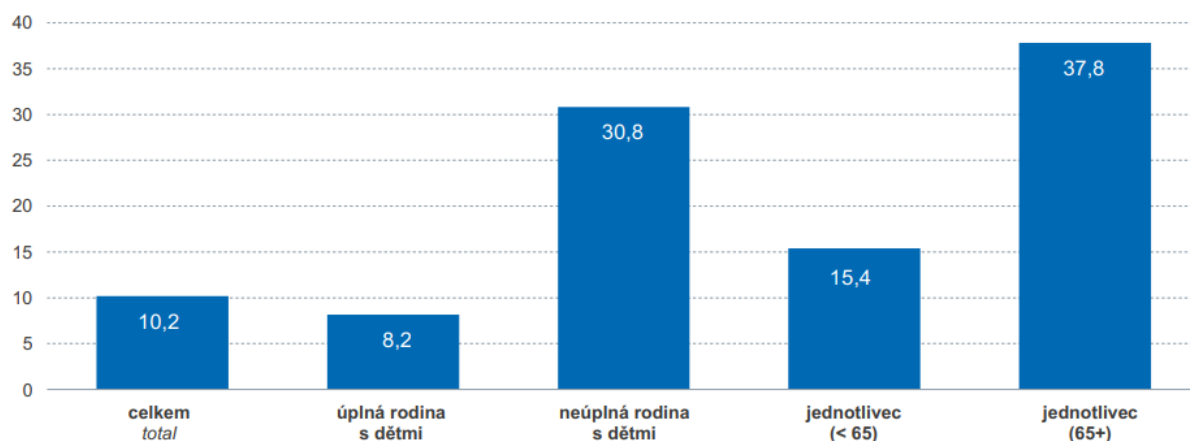
3.5.2 Zdánlivá prosperita, příjmová nerovnost a dluhová past

Z výsledků analýz Birčiakové a kol. (2014) lze vyvodit, že změny v ekonomickém rozvoji se odrážejí v příjmové situaci domácností, pokud jsou tyto změny významné (změna HDP o 8 % a více). Dopad těchto změn přitom nepůsobí rovnoměrně na celou populaci. Publikované optimistické trendy rostoucích průměrných příjmů domácností a pomalejšího růstu spotřeby nepopisují objektivní realitu domácností. Příjmy 40 % domácností v České republice nedosahují průměrné úrovně spotřeby, což vede k tlaku, aby si peníze na běžné fungování půjčovaly. Jinými slovy – příjem není v populaci ani zdaleka rozdělen rovnoměrně. Tyto domácnosti jsou vyhodnocovány jako vysoce rizikové a nesplňují legislativní požadavky pro poskytnutí půjček. Často jsou proto nuceny hledat prostředky k uspokojení svých potřeb prostřednictvím nebankovních subjektů, které nevyžadují záruky, a tak se dostávají do spirály půjčování si, aby měly na splácení a na každodenní výdaje (Birčiaková a kol., 2014).

Nerovnost znamená, že některé skupiny obyvatel jsou příjmovou chudobou a materiální deprivací ohroženy více. Může jít o faktory související s místem bydliště, nebo

například dále jmenované demografické faktory. Znalost faktorů zvyšujících riziko chudoby je důležitá pro plánování sociální politiky a programů prevence.

Nezaměstnaní, samotní rodiče s dětmi a osoby ve věku 65 let a více, převážně ženy, jsou trvale nejvíce ohroženými skupinami v příjmové chudobě i materiální deprivaci. V roce 2021 bylo téměř polovina osob, jejichž hlavní ekonomickou aktivitou byla nezaměstnanost, ohrožena příjmovou chudobou. Z rodin s třemi a více dětmi bylo ohroženo 17,6 % a z neúplných rodin s dětmi 30,8 %. Mezi lety 2020 a 2022 došlo k významnému nárůstu podílu ohrožených osob ve věku 65 let a více, který se vrátil téměř na úroveň roku 2020, a dosáhl 37,8 %. Osaměle žijící ženy byly v roce 2021 přibližně dvakrát častěji ohroženy materiální deprivací ve srovnání s osamělými muži (ČSÚ, 2021).

Graf 6 - Podíl obyvatel ČR ohrožených příjmovou chudobou podle typu domácnosti. Svislá osa představuje % podíl osob žijících v roce 2022 pod hranicí chudoby. Zdroj: Statistická ročenka ČR 2023.

3.5.3 Způsoby předcházení chudobě

Řešení této situace je velmi obtížným úkolem, který nelze změnit pouze prostřednictvím sociální politiky státu. Je zvláště nezbytné zaměřit se na vzdělávání ohrožených skupin a podporovat je v zakládání malých spořicíh účtů. Sociální politika by se měla zabývat zejména efektivností přerozdělování, aby sociální dávky obdrželi ti lidé, kteří nejsou schopni pokrýt své životní náklady. Každý stát má odpovědnost za zlepšování životní úrovně svých občanů. Proto by se každý stát měl snažit zajistit, aby domácnosti s nižším příjmem byly schopny pokrýt své výdaje bez nutnosti půjčování peněz (Birčiaková a kol., 2014).

Na úrovni domácností lze chudobě předcházet jednak vytvářením úspor a investováním části prostředků, namísto prosté spotřeby. Pojem zajištění se používá pro situaci, kdy odkládáme stranou dostatek prostředků například pro případ krátkodobého výpadku příjmů. Taková situace nás tak nedostane do dluhové pasti. Některé situace ale mohou tyto naše kapacity překročit – například ztráta domu a vybavení při živelné pohromě, krádeže nebo vandalismus, neúmyslné způsobení škody na cizím majetku, nemoc či úraz a následné náklady na léčbu a ztráta příjmu a další. Chudobě vzniklé nenadálou událostí lze předcházet pojištěním. Pojištění představuje další výdaj rozpočtu domácnosti, mělo by být tedy voleno uvážlivě. Pojišťovat má smysl opravdu hodnotné věci nebo zdraví (Syrový a Tyl, 2021).

3.5.4 Způsoby řešení chudoby

Způsoby řešení by měly vycházet především z toho, zda je příčina chudoby na straně objektivních okolností (vysoká inflace, nevhodně nastavená sociální politika a politika zaměstnanosti, války...) nebo chudoba vzniká vlivem neadekvátní spotřeby domácnosti. Primární chudoba se týká rodin, které nemají dostatečný příjem na zajištění minimálních životních standardů. Naopak sekundární chudoba se vztahuje k domácnostem, které by měly dostatek finančních prostředků k pokrytí základních potřeb, ale neumějí s nimi správně hospodařit a utrácí je nevhodně. Toto dělení chudoby bylo navrženo Benjaminem Seebohmem Rowntreeem. V praxi vzniká v ČR chudoba obvykle dlouhodobou kombinací různého poměru obou faktorů (Mareš a Rabušic, 1996). Neřešený problém chudoby s sebou nese nejen etické otázky, ale i mnohá negativa pro společnost, jako je zvýšená kriminalita, násilí, vyšší náklady na zdravotní péči apod. Český stát se, podobně jako ostatní vyspělé země, snaží řešit problematiku chudoby prostřednictvím sociální politiky a systému sociálního zabezpečení. Hlavním cílem je zajistit rovnocenné podmínky a příležitosti pro všechny občany. To zahrnuje poskytování sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Stát se snaží zabezpečit alespoň minimální úroveň ochrany a zabezpečení pro každého obyvatele. Sociální pomoc, financovaná ze státního rozpočtu, rozpočtu obcí, dobrovolných organizací a nadací, je nejvýraznějším opatřením proti chudobě a týká se přibližně 4 % obyvatel. Pro řešení této problematiky spolupracuje stát také s charitativními organizacemi a nadacemi (Arnoldová, 2012).

Primární chudobu lze tedy řešit zajištěním určitého minimálního příjmu, např. ve formě sociálních dávek pro ty, jejichž příjmy objektivně nevyhovuje k pokrytí základních

potřeb. Český sociální systém je nastaven na adresné přerozdělování prostředků směrem k lidem v konkrétní nepříznivé situaci (Arnoldová, 2012). To představuje větší byrokratickou zátěž a složitost systému, ale nepatrné náklady než plošné přerozdělování. Adresnost se projevuje například v častém výskytu příjmové chudoby seniorů, jimž stát po posouzení konkrétních případů pomáhá pokrýt základní potřeby formou dávek hmotné nouze. Plošné řešení by v daném případě znamenalo dostatečné navýšení všech důchodů všem seniorům, tedy i těm, kteří to z hlediska své aktuální sociální situace nepotřebují k přežití.

Sekundární chudobu lze řešit zejména vzděláváním a rozvojem finanční gramotnosti, ale i dalšími preventivními opatřeními jako je bezplatná dluhová pomoc, dostupnost léčby závislostí, zákazy provozu heren v centrech měst apod. (Mareš,1999). Finanční gramotnost je v současnosti součástí vzdělávacích okruhů Rámcového vzdělávacího programu a měla by být tedy implementována do výuky na základních a středních školách. Skutečné znalosti žáků i dospělých jsou častým cílem výzkumných šetření zaměřených na efektivitu tohoto vzdělávání. Součástí těchto základů finanční gramotnosti by měla být problematika hospodaření, spoření, placení daní, tvorby vyváženého rozpočtu domácnosti, ale také dluhová problematika a rizika spojená s půjčováním peněz, bezpečné používání bankovních služeb, obezřetnost vůči podvodům apod. (ČŠI, 2023).

4 Vlastní práce

V praktické části této práce bude s využitím dat ČSÚ, konkrétně Statistiky rodinných účtů, Průměrné mzdy a dalších zdrojů, blíže popsanych v teoretické části, analyzován vývoj příjmů a výdajů domácností v průběhu posledních tří dekad. Jedná se o poměrně široké téma, nebudeme proto do hloubky analyzovat dopady ekonomického vývoje na všechny typy domácností. Jako hlavní modelovou jednotku – domácnost, jsme zvolili rodinnou domácnost se dvěma pracujícími dospělými a dvěma závislými dětmi. K tomuto typu domácností budeme vztahovat veškerá srovnání. Cílem praktické části je popsat a zhodnotit vývoj ekonomické situace průměrné čtyřčlenné rodiny v čase. Budou také specifikovány další důležité faktory, které rozpočet domácnosti ovlivňují – například lokalita, kde rodina žije.

4.1.1 Vývoj inflace v České republice

V této kapitole bude popsán vývoj inflace v ČR od roku 2008 do současnosti. Bude zhodnoceno, zda a nakolik tato inflace negativně ovlivnila životní úroveň domácností. Zaměříme se na různé skupiny obyvatel, protože vzhledem k odlišným potřebám a nákupnímu chování na ně inflace může dopadat různě. Detailněji popíšeme, jak inflace ovlivnila spotřební koš čtyřčlenné rodiny – dvou dospělých a dvou dětí.

4.1.2 Inflace a její vliv na životní úroveň

Existuje více způsobů, jak prezentovat inflaci. Můžeme vycházet z meziročního srovnání s předchozím rokem, srovnání daného měsíce se stejným měsícem předchozího roku (umožňuje zahrnout sezónní výkyvy např. v ceně potravin, ovlivněné dostupností a individuálním pěstitelstvím), nebo můžeme zvolit určitý rok jako tzv. bazickou hodnotu, tedy 100 %, k níž budeme vztahovat předchozí i následující roky (případně opět porovnávat jednotlivé měsíce, čtvrtletí apod.). Všechny postupy vedou k vytvoření různě podrobného náhledu na vývoj cen zboží a služeb v čase. V této práci jsme vzhledem k rozsahu sledovaného období zvolili méně podrobné meziroční srovnání, číselně vztažené k indexům spotřebitelských cen v roce 2015.

Narůstající inflace v čase, kterou demonstrujeme v tabulce níže, může vést ke snižování kupní síly a tím i životní úrovně obyvatel, pokud není doprovázena odpovídajícím nárůstem (valorizací) příjmů. Data byla získána z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Cenové indexy porovnávají úroveň cen vybraného spotřebního

koše reprezentativních výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích. Jejich váha odpovídá podílu daného druhu spotřeby, na celkové spotřebě domácností. Kompletní přehled spotřebního koše je publikován na stránkách ČSÚ a obsahuje asi 450 položek.¹

4.1.3 Vývojový trend inflace v ČR v letech 2008-2023

V tabulce vidíme srovnání výdajů průměrné domácnosti v celé ČR na nezbytné výdaje v kategorii Bydlení a Potraviny. Za základní hodnotu (100 %) byl zvolen rok 2015, ostatní hodnoty ve sloupcích jsou tedy procentuální podíl výdajů daného roku.

Tabulka 2 - Tabulka: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2015=100). Inflace ve vybraných kategoriích nezbytných výdajů a průměrná meziroční inflace. Zdroj: Vlastní zpracování dat publikovaných ČSÚ 2.

Rok	Bydlení, voda, energie paliva	Potraviny a nealkoholické nápoje	Doprava	Průměr všech indexů
2008	83,8	86,6	102,6	90,7
2009	89,9	83,2	96,6	91,7
2010	91,5	84,4	99,2	93,0
2011	93,9	88,3	101,9	94,8
2012	98,7	94,5	104,9	97,9
2013	100,4	99,1	104,2	99,3
2014	99,0	101,1	104,4	99,7
2015	100	100	100	100
2016	100,6	99,1	98,3	100,7
2017	102,3	104,2	101,9	103,1
2018	105,3	105,6	104,8	105,3
2019	110,9	108,5	105,2	108,3
2020	114,1	113,5	104,9	111,8
2021	117,3	114,4	113,6	116,1
2022	139,5	133,5	134,2	133,6
2023	162,9	148,8	132,9	147,8

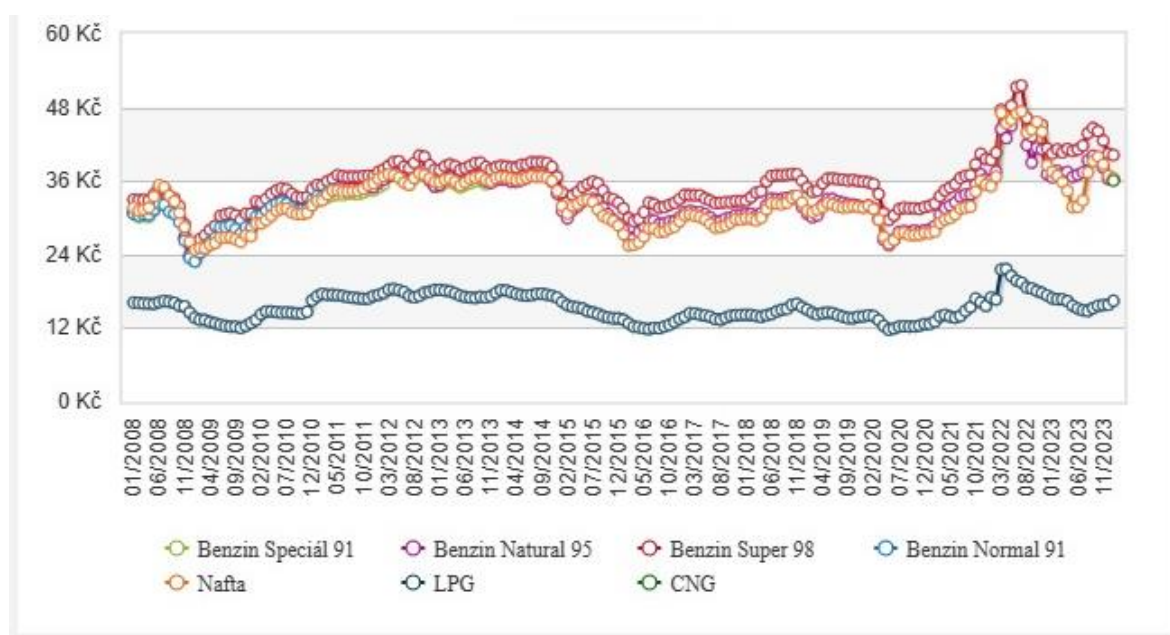
¹https://www.czso.cz/documents/10180/23195394/spot_kos2024.pdf/03dc9213-2209-4f0f-8e0b-e693b0cd9b18?version=1.0

² https://www.czso.cz/csu/czso/isc_cr

Ceny nezbytných výdajů (potraviny a bydlení) ve sledovaném období dlouhodobě rostly, a to jen s několika drobnými zakolísáními, konkrétně kolem roku 2013 se mírně zpomalil nárůst výdajů na bydlení, který však opět nabral rychlejší tempo po roce 2021.

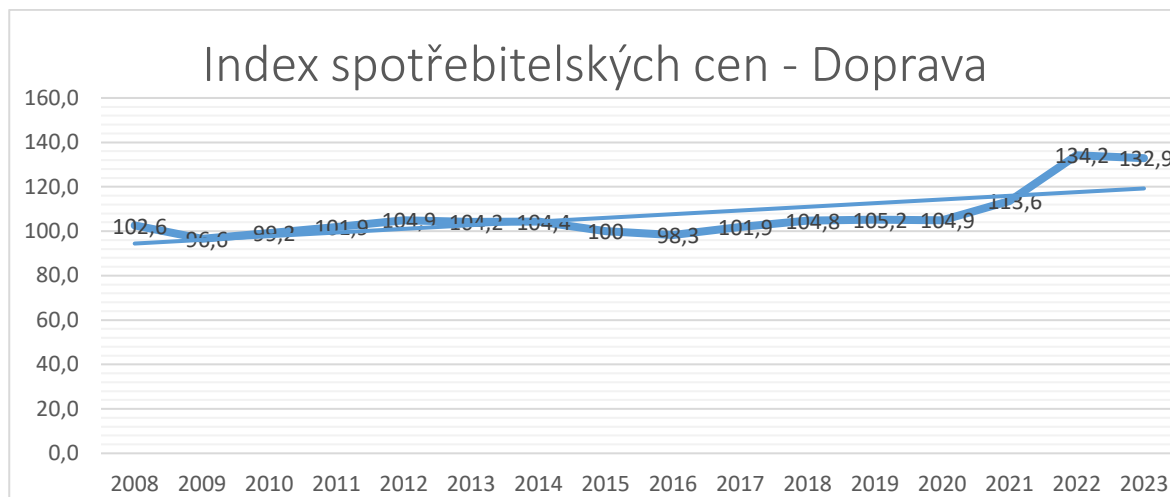
Dalším z nezbytných výdajů domácností je doprava. V grafu níže jsou zaznamenány rozdíly v průměrných cenách pohonných hmot, které jsou ovlivněny zejména situací na globálních trzích surovin. Tyto ceny se dále promítají do cen nejen dopravy, ale i dalšího zboží a služeb, jelikož náklady na dopravu jsou důležitou součástí cenotvorby firem.

Ceny pohonných hmot ve sledovaném období poměrně výrazně kolísaly, většina dosáhla svého minima na konci roku 2008 v důsledku finanční krize. Následoval pozvolný růst cen až do roku 2015, kdy došlo opět k dočasnému poklesu. Další významné výkyvy se objevily po začátku roku 2020 v souvislosti s pandemií Covid-19. V současnosti bezprecedentní skokové zdražení vidíme v roce 2022 v souvislosti s celkovou inflací a s válkou na Ukrajině.

Graf 7 - Vývoj cen pohonných hmot od roku 2008 do současnosti. Zdroj: ³

³ <https://www.czso.cz/csu/czso/ceny-pohonných-hmot-od-roku>

Graf 8 - Doprava. Zdroj: Vlastní zpracování.

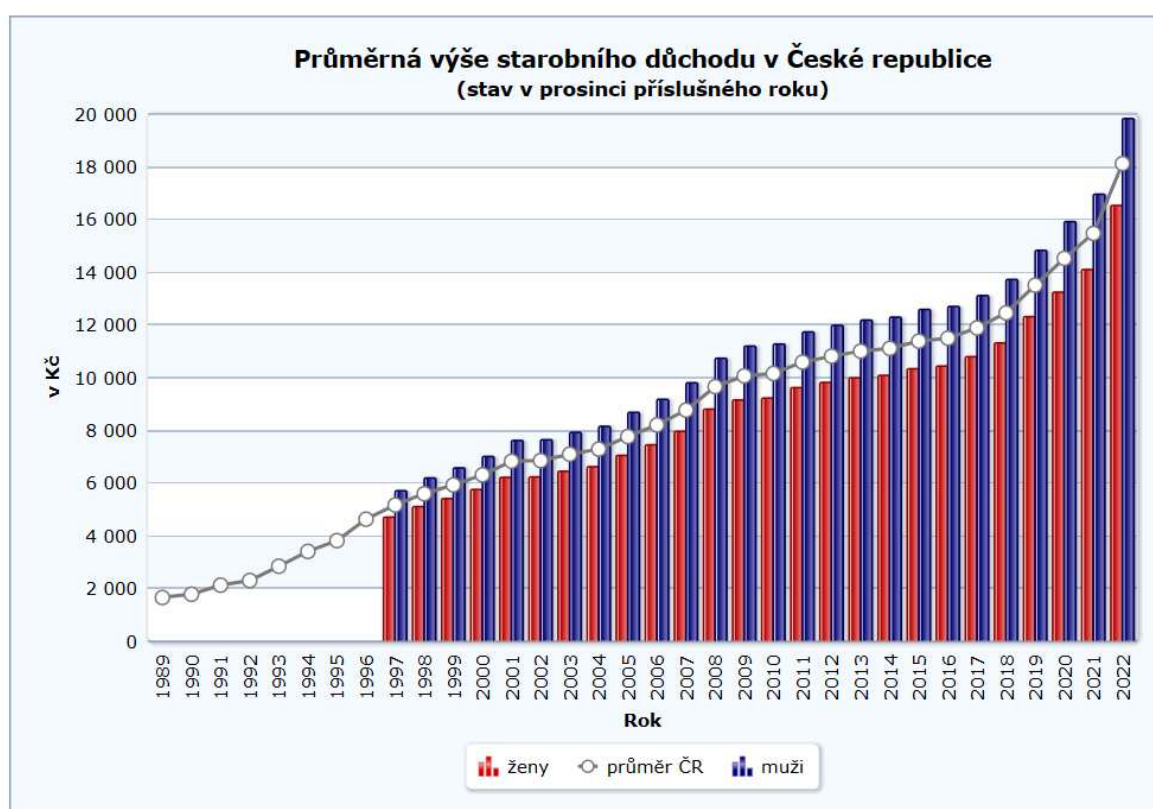
Graf vývoje cen v kategorii Doprava poměrně dobře kopíruje křivku cen pohonných hmot. Dlouhodobě vidíme mírný nárůst, který je ale nižší než průměr. Průměrná inflace je tažena vzhůru zejména náklady na bydlení (konkrétně nájmy, energie a vytápění).

4.1.4 Dopady inflace na různé skupiny obyvatel

Ceny různých typů zboží a služeb rostou různou rychlostí a domácnosti se liší v míře, v jaké za jednotlivé kategorie utrácí. Inflace pak ovlivňuje domácnosti v různé míře podle toho, na co ve svých výdajích vynakládají nejvíce peněz. Např. domácnosti s nižšími příjmy dávají větší podíl svých výdajů na potraviny, a méně investují do dlouhodobého vybavení bytů, kultury a rekreace a dalších služeb. Rozdíly jsou nejen v ekonomické situaci, ale například i věku členů rodiny. Senioři investují více do zdravotní péče a velkou část svých příjmů často spotřebují na bydlení. Podíl na jednotlivých výdajích se tak u různých domácností liší, a tím i dopady zdražování v jednotlivých oblastech. Lze doslova říci, že inflace není jen jedna, ta průměrná, ale že každý typ domácnosti, potažmo každý jednotlivec, ji pociťuje v různé míře. *Statistika rodinných účtů* zaznamenává i demografické a socioekonomické charakteristiky domácností, díky čemuž je můžeme dále dělit a sledovat vliv inflace. Konkrétní rozdíly ve složení výdajů dle typu domácnosti budou popsány ve 3. kapitole Praktické části.

5 Analýza příjmů domácností v ČR

V této kapitole budou popsány změny struktury a výše příjmů českých domácností mezi lety 1993 a 2023. Nejprve vytvoříme přehled o typech a zastoupení domácností v ČR a jeho změnách. Poté zjistíme, jak se vyvíjely příjmy těchto domácností v čase v rámci celé ČR. Poté porovnáme vývoj příjmů obyvatel Hlavního Města Prahy s příjmy v jednom ze vzdálenějších regionů, konkrétně na Vysočině. Následně budeme analyzovat vývoj příjmů modelové rodinné domácnosti se dvěma pracujícími dospělými členy a dvěma závislými dětmi a popíšeme některé faktory, které výši příjmů daného typu domácnosti v ČR ovlivňují.

Graf 9 - Zdroj: ČSÚ⁴

5.1.1 Vývoj průměrných starobních důchodů

Starobní důchod je státem garantovaný příjem, který by měl určité skupině obyvatel, seniorům, zajistit důstojné přežití. Jeho výše se odvíjí od více faktorů, jedním z hlavních jsou pravidelné či nárazové valorizace vycházející z inflace. Výpočet důchodů se řídí zejména principy sociální spravedlnosti a solidarity a usiluje o férové rozdělení nákladů na

stárnutí populace mezi pracující (odvody do průběžného systému) a seniory (reálná výše důchodů vzhledem k mzdám pracujících).

V grafu průměrných důchodů si můžeme všimnout také rozdílů mezi důchody mužů a žen, které průměrně činí okolo 10 %. Z hlediska spotřeby přitom není důvod očekávat, že by ženy seniorky měly mít výrazně nižší životní náklady oproti mužům. Z hlediska zdravotního stavu na tom byly mírně hůře ženy nad 60 let než muži⁴. Jejich životní úroveň tedy bude průměrně a dlouhodobě nižší než u mužů.

5.1.2 Průměrná mzda v České republice v letech 1993-2023⁵

Od sametové revoluce v roce 1989 se průměrná hrubá mzda v České republice postupně zvyšovala. V 90. letech docházelo k dynamickému růstu, nicméně po roce 2008 došlo k ekonomické krizi, která měla vliv i na vývoj mezd. Postupně se ale situace zlepšila a mzdy opět rostly. V období 1993-2023 byl vývoj průměrné hrubé mzdy pestrý a ovlivňován různými ekonomickými událostmi a politikami. Z dlouhodobého hlediska lze říci, že docházelo postupnému zvyšování životní úrovně obyvatel, avšak s výkyvy v průběhu jednotlivých let a dekád. Jak uvidíme v dalších podkapitolách, zvyšování životní úrovně není rovnoměrné v populaci a netýká se všech domácností stejně. V horizontu jednotlivých let můžeme, zejména v některých skupinách, pozorovat vlivem inflace i snižování životní úrovně.

Rok	Průměrná hrubá mzda
1993	5 904
1994	7 004
1995	8 307
1996	9 825
1997	10 802
1998	11 801
1999	12 797
2000	13 594
2001	14 750
2002	15 911
2003	16 905
2004	18 025
2005	18 940
2006	20 158
2007	21 621
2008	23 430
2009	24 242
2010	23 488
2011	24 319
2012	25 109

Rok	Průměrná hrubá mzda
2013	25 128
2014	25 686
2015	26 467
2016	27 589
2017	29 504
2018	31 885
2019	34 125
2020	35 611
2021	37 839
2022	40 353
2023	43 341

Tabulka 3 - Vývoj průměrné hrubé mzdy od roku 1993 do současnosti. Zdroj: ČSÚ

⁴ <https://www.czso.cz/documents/10180/20566069/1417-10k01.2.pdf/676f4906-cd5e-4021-b5cc-e203791869b8?version=1.0>

⁵ <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/mzdy/?G=1&A=1&page=4>

5.1.3 Struktura domácností v ČR a její vývoj

K hlubšímu porozumění problematice rozpočtů domácností v ČR je potřeba vědět, jaká je četnost jednotlivých typů domácností. Jejich typologii pro účely statistiky jsme podrobněji rozebrali v teoretické části práce, nyní se tedy zaměříme na konkrétní počty vybraných domácností.

Tabulka 4 - Struktura domácností v současnosti, rozdělení podle osoby v čele. Zdroj : ČSÚ

	Domácnosti	Zaměstnanci	OSVČ	Důchodci	Nezaměstnaní	Ostatní domácnosti
počet	4545489	2482786	523587	1419172	74623	45321
%	100 %	55 %	12 %	31 %	2 %	1 %
počet osob	10401099	6493374	1454938	2139148	189936	123703
%	100 %	62 %	14 %	21 %	2 %	1 %

V tabulce vidíme, že 31 % českých domácností je tvořeno důchodci – tedy že důchod je v dané domácnosti hlavním zdrojem příjmu. Nejpočetnější jsou domácnosti, jejichž hlavním příjmem je mzda ze zaměstnání 55 %. Průměrný počet členů na jednu domácnost je 2,29, z toho 1,07 pracujících členů a 0,54 vyživovaných dětí. Celkem 1 491 384 domácností zahrnuje vyživované děti, ostatní jsou bezdětné. Domácnosti s větším počtem vyživovaných dětí disponují nižším ročním příjmem na osobu. V další části práce se zaměříme na příjmy a výdaje domácností pracujících s dětmi a seniorů.

5.1.4 Příjmy domácností v České republice

Pokud bychom celkový počet 4,54 milionu českých domácností rozdělili na desetiny podle výše příjmů na osobu, pak v nejhudší skupině najdeme nejvíce členů a také nejvyšší zastoupení vyživovaných dětí (které nepřispívají vlastním příjmem). Počet členů i dětí pak s narůstající výší ročního příjmu domácnosti na osobu téměř plynule klesá. Zatímco v nejnižší příjmové skupině má domácnost průměrně 1,48 dítěte, v té nejvyšší je to pouhých

0,15. Nejlépe jsou na tom tedy ekonomicky domácnosti složené ze dvou pracujících dospělých, poté následují jednočlenné domácnosti pracujících dospělých⁶.

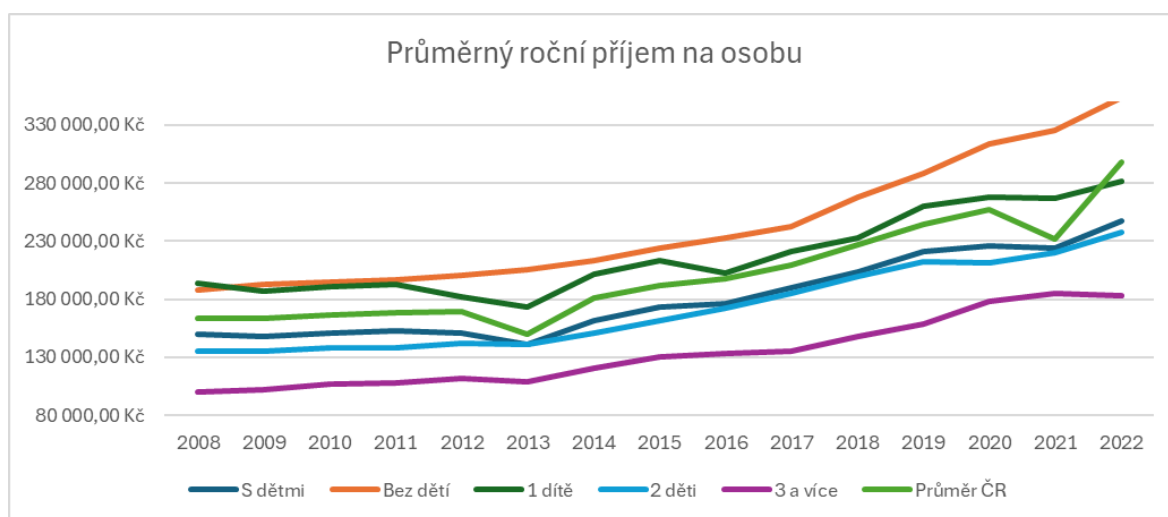
Tabulka 5 - Průměrný hrubý roční příjem (v Kč) domácností (celá ČR) na osobu podle počtu dětí. Průměr ČR se vztahuje k domácnostem obsahujícím právě dva pracující dospělé. Zdroj: vlastní zpracování dle⁷

Rok	S dětmi	Bez dětí	1 dítě	2 děti	3 a více	Průměr ČR
2008	149 528	188 249	193 943	135 632	99 745	163 242
2009	148 014	192 956	186 726	135 436	101 788	164 046
2010	151 022	194 366	190 548	138 227	106 744	166 823
2011	152 880	196 432	192 534	138 543	108 205	168 511
2012	151 303	200 882	181 995	142 413	111 735	169 259
2013	141 246	205 348	173 243	141 267	109 227	150 210
2014	162 117	213 207	201 244	150 852	120 716	181 124
2015	173 252	223 638	213 336	161 283	130 002	192 208
2016	176 513	233 212	202 755	172 539	133 295	198 131
2017	189 724	242 980	220 679	184 994	135 742	209 378
2018	203 344	267 614	232 798	199 463	148 463	226 531
2019	221 026	288 518	260 519	212 229	158 767	244 935
2020	225 823	314 225	268 046	211 306	178 423	257 432
2021	223 973	325 364	267 030	220 103	184 787	232 284
2022	246 960	353 326	281 566	237 402	182 715	298 077

⁶ <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-x6dl59cm5z>

⁷ <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-2009-evxx72de71>

Peněžní příjem domácností dlouhodobě vykazuje tendenci růstu v průběhu času, avšak tempo tohoto růstu se výrazně liší jak mezi jednotlivými roky, tak mezi různými skupinami domácností. Průměrný čistý příjem na osobu v domácnosti je v celkové populaci dlouhodobě vyšší než čisté příjmy seniorů jednotlivců. Výrazně nižší úrovně příjmů na osobu jsou zaznamenány u domácností s dětmi, přičemž hůře jsou na tom příjmově domácnosti s jedním dospělým a závislými dětmi.

Graf 10 - Růst průměrných příjmů domácností v čase. Zdroj: Vlastní práce.

Příjmy domácností ve všech sledovaných kategoriích dlouhodobě rostly, ačkoli v některých letech se ve všech kategoriích vyskytly výkyvy (2013, 2021) způsobené celosvětovou ekonomickou situací. Od roku 2017 vidíme zrychlení nárůstu příjmů domácností bez dětí oproti růstu ostatních kategorií.

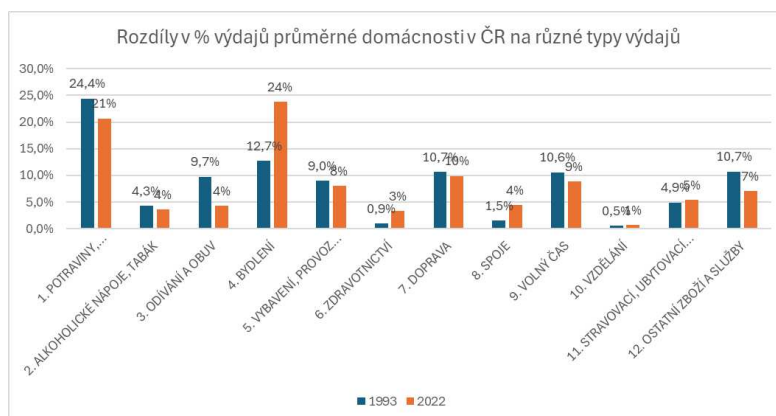
6 Analýza výdajů a jejich změn v čase

V této kapitole budou popsány změny struktury a výše výdajů českých domácností mezi lety 1993 a 2023. Nejprve vytvoříme celkový přehled, jak se vyvíjely výdaje domácností v rámci celé ČR. Poté se zaměříme specificky na vývoj výdajů obyvatel Hlavního Města Prahy. Následně budeme analyzovat vývoj výdajů modelové rodinné domácnosti se dvěma pracujícími dospělými členy a dvěma závislými dětmi.

6.1 Výdaje domácností v České republice

V následujících tabulkách vidíme shrnutí výdajů domácností na osobu a rok v jednotlivých kategoriích a také celkové výdaje domácností. Během prvního desetiletí fungování našeho státu se výdaje více než zdvojnásobily. Zároveň však klesal podíl výdajů na potraviny, což je jeden ze znaků zvyšování životní úrovně. Co naopak rostlo nejrychleji, byly náklady na bydlení – nominálně více než trojnásobně, podobně jako náklady na zdravotní péči. Pomaleji rostly výdaje domácností na volnočasové aktivity, vzdělání či alkohol a tabák.

V roce 1993 byly průměrné roční výdaje na osobu 40487,36 Kč, v roce 2022 to bylo více než třikrát tolik - 159 036 Kč. Výrazně se změnilo také rozložení výdajů dle jednotlivých kategorií. Zatímco na potraviny vydává průměrná domácnost menší část svého příjmu než před 30 lety, podíl výdajů na bydlení se téměř zdvojnásobil. V současnosti vytvářejí téměř čtvrtinu rozpočtu průměrné rodiny. Něco přes pětinu tvoří potraviny, kolem 10 % se pohybují doprava, volnočasové aktivity (kultura, rekreace) a vybavení domácnosti. Několikanásobně narostly výdaje na zdraví, vzdělávání a telekomunikace. Výrazně poklesl podíl výdajů na oblečení a obuv. Poklesl také podíl rozpočtu věnovaný na alkohol a cigarety.

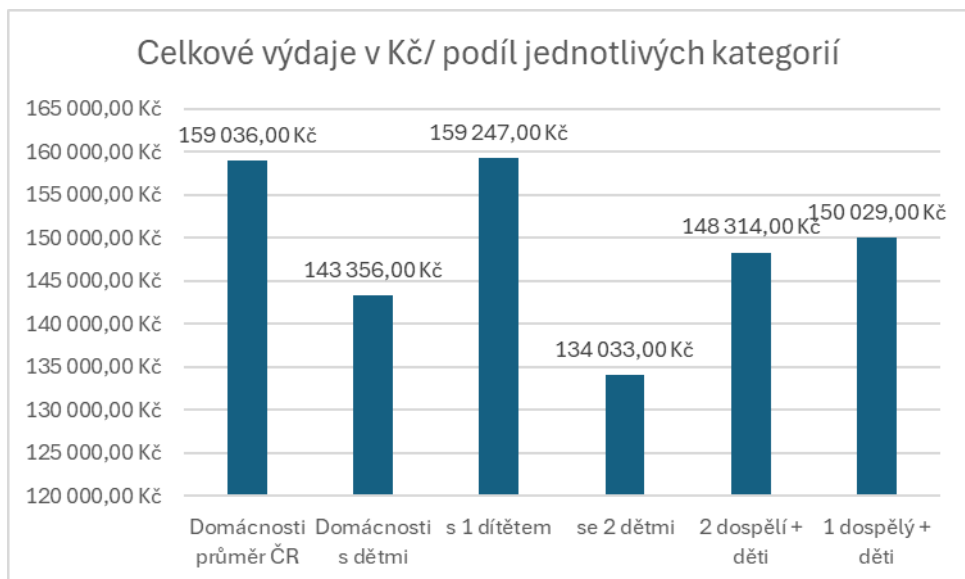
Graf 11 - Zdroj: Vlastní práce.

6.2 Výdaje domácnosti s dvěma pracujícími členy podle počtu dětí

V této podkapitole si popíšeme celkové výdaje domácností na základě počtu pracujících členů a dětí rozdělení do jednotlivých kategorií dle COICOP metodiky.

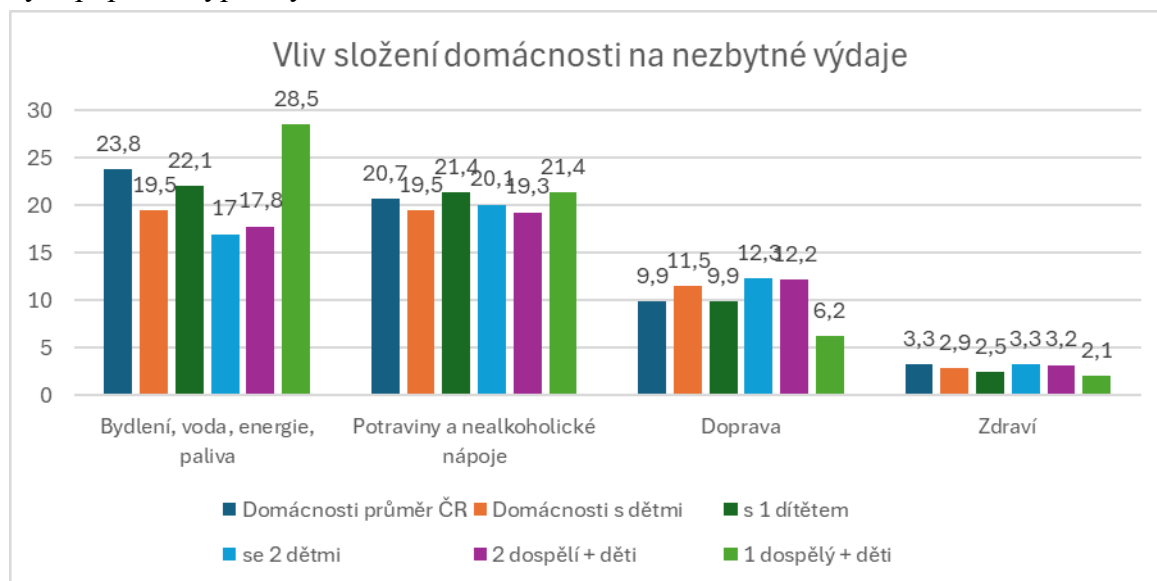
Tabulka 6 - Přehled celkových výdajů domácností na osobu a rok v Kč. Přehled procentuálního zastoupení jednotlivých kategorií zboží a služeb. Zdroj: ČSÚ.

Výdaje na osobu a rok (2021)	Domácnosti průměr ČR	Domácnosti s dětmi	s 1 dítětem	se 2 dětmi	2 dospělí + děti	1 dospělý + děti
Celkové výdaje v Kč/ podíl jednotlivých kategorií	159 036	143 356	159 247	134 033	148 314	150 029
Potraviny a nealkoholické nápoje	20,7	19,5	21,4	20,1	19,3	21,4
Alkoholické nápoje, tabák	3,6	3,0	3,3	2,9	2,9	3,1
Odivání a obuv	4,3	5,5	5,4	5,7	5,5	5,7
Bydlení, voda, energie, paliva	23,8	19,5	22,1	17,0	17,8	28,5
Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	8,0	8,2	8,2	8,3	8,8	6,7
Zdraví	3,3	2,9	2,5	3,3	3,2	2,1
Doprava	9,9	11,5	9,9	12,3	12,2	6,2
Pošty a telekomunikace	4,4	4,3	4,7	3,9	3,9	5,4
Rekreace a kultura	8,9	9,7	8,8	10,8	10,5	7,3
Vzdělávání	0,7	1,4	0,8	1,3	1,5	1,2
Stravování a ubytování	5,4	6,7	6,3	7,1	6,9	5,3
Ostatní zboží a služby	7,1	7,3	7,9	7,2	7,4	7,2

Graf 12 Porovnání ročních výdajů na osobu v různých typech domácností.

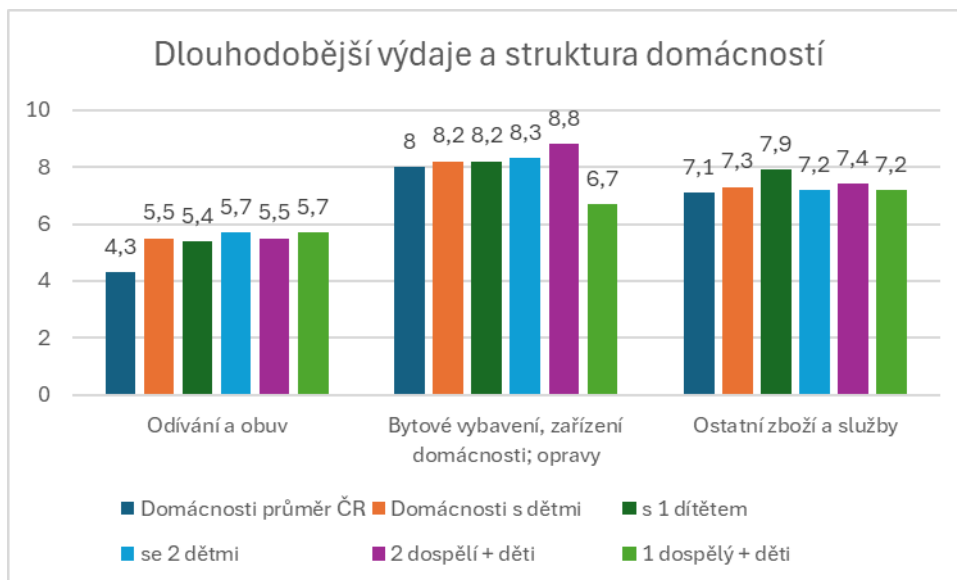
Celkové výdaje na osobu se v jednotlivých typech domácností liší. To může být způsobeno jednak rozdílnými příjmy a tím, co si daná rodina může „dovolit“, jednak odlišnými potřebami (zdraví, vzdělávání) a především sdílením nákladů na bydlení. Rodiny se dvěma dětmi, tedy tří a čtyřčlenné, mají nejnižší výdaje. Pokud porovnáme domácnosti s dětmi a bez dětí, má druhá zmiňovaná kategorie výrazně nižší náklady na osobu. Podobně dva dospělí s dětmi mají (mírně) nižší náklady než jeden dospělý s dětmi. Pravděpodobně zde proti sobě působí průměrně nižší počet osob v domácnosti samoživitelů a průměrně nižší příjem (nutnost šetřit). V následujících grafech se pokusíme nalézt argumenty podporující výše popsané hypotézy.

Graf 13- Zdroj: Vlastní práce.

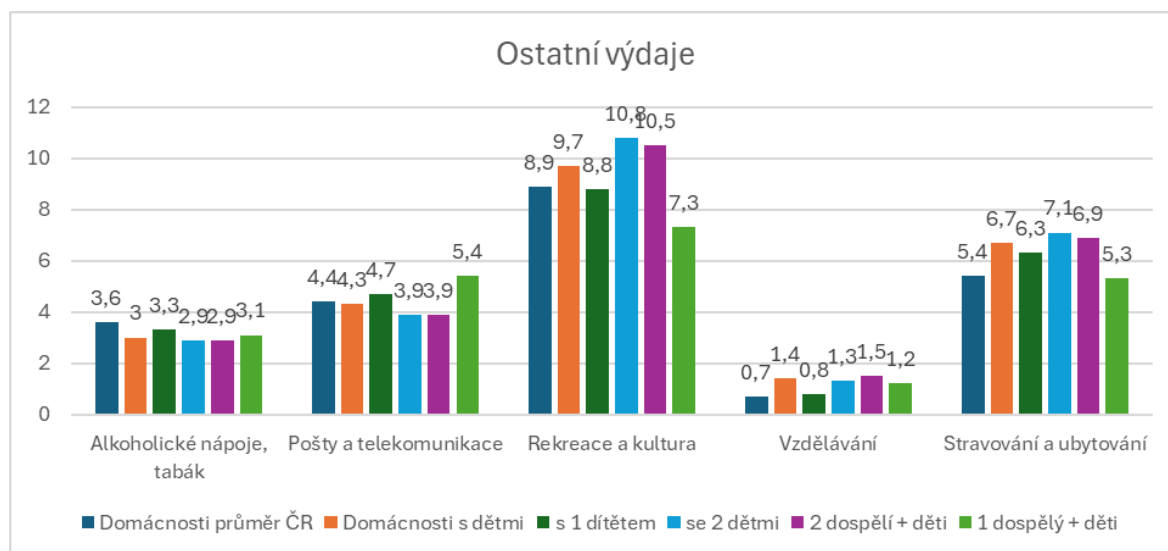
V grafu výše vidíme podíl nezbytných výdajů v rozpočtech domácností. Na bydlení vydává průměrná domácnost kolem 24 % (statistiky se liší dle metodiky a započtených nákladů). Rodiny s více dětmi a s více dospělými mají menší náklady na osobu. Naopak samoživitelé dávají za bydlení ze všech zkoumaných skupin největší část svého rozpočtu. Na zajištění prostor k bydlení jim musí stačit jediný příjem, na ostatních výdajích proto častěji šetří (vidíme například u dopravy a zdraví, ale také v dalších grafech u zbytných výdajů).

Dalším nezbytným výdajem jsou potraviny. Průměrná domácnost za ně utratí cca pětinu rozpočtu, rozdíly jsou v tomto případě malé. Literatura uvádí, že čím větší podíl rozpočtu zahrnují potraviny a bydlení, tím blíže má domácnost k chudobě. Rodiny se dvěma pracujícími členy utratí za potraviny 19,3 % svého rozpočtu, zatímco samoživitelé o 2,1 % více.

Graf 14 - Zdroj: Vlastní práce.

Z hlediska zboží dlouhodobé spotřeby utratí všechny rodiny s dětmi více než průměr za oděvy a obuv. Rodiny se dvěma dětmi za ně utrácejí více, než ty s jedním nebo bez dětí, což pravděpodobně souvisí s častější nutností obměny tohoto zboží u dětí. Neušetří na něm ani samoživitelé, kteří v této kategorii vydávají v poměru k svému rozpočtu nejvíce. Šetří naopak na vybavení a opravách bytu, za které dávají o 2,1 % méně než úplné rodiny.

Graf 15 - Zdroj: Vlastní práce.

Domácnosti s dětmi vydávají za alkohol a tabák na osobu méně než průměr, s počtem dětí podíl výdajů v této oblasti klesá, ale rozdíly nejsou velké. Podobně za poštovní a telekomunikační služby utrácí všechny domácnosti podobnou část rozpočtu, samoživitelé o 1 % více. Výrazně se odlišují výdaje na kulturu a rekreaci. Rodiny s dětmi utrácí za tuto oblast nadprůměrně, čím více dětí, tím vyšší výdaje na osobu. Samoživitelé v této oblasti výrazně šetří, utrácí v průměru o 3,2 % svého rozpočtu méně než domácnosti se dvěma pracujícími.

Výdaje na vzdělání jsou u rodin s dětmi dvojnásobné, než je průměr všech domácností. Více dětí znamená vyšší výdaje na osobu, samoživitelé utrácí méně. Podobně za stravování a ubytování (hotely, restaurace) platí rodiny s dětmi větší podíl z rozpočtu, s výjimkou samoživitelů, kteří jsou naopak lehce pod průměrem.

6.3 Ekonomický vývoj v čase

Rozdílné dopady ekonomického vývoje na různé domácnosti si můžeme ilustrovat na příkladu seniorů a rodin s dětmi. V grafu průměrných důchodů vidíme, že průměrný důchod od roku 1989 nominálně vzrostl téměř desetinásobně. Podobným tempem rostla i průměrná hrubá mzda. V tabulce níže jsme vypočítali vývoj reálné hodnoty důchodů v čase a srovnali je s vývojem reálné hodnoty průměrné mzdy a vývojem poměru příjmů a životních nákladů čtyřčlenné rodiny.

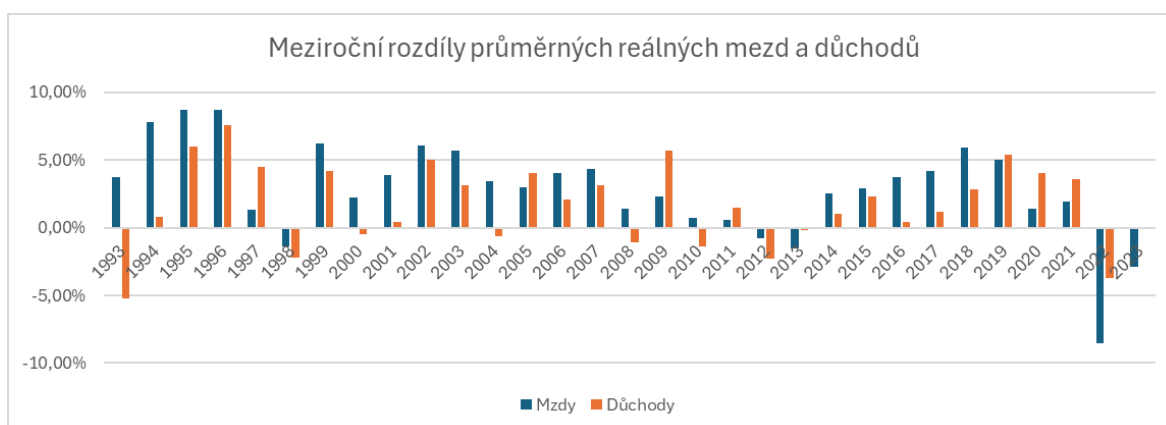
Tabulka 7 - Vývoj reálných mezd a důchodů v čase: meziroční srovnání podílu příjmů a životních nákladů různých skupin obyvatel (celá populace ČR, jen senioři a jen rodiny se dvěma dětmi).

Rok	<i>Podíl průměrné mzdy a indexu spotřebitelských cen - meziroční změna</i>	<i>Podíl výše důchodů a životních nákladů důchodců - meziroční změna</i>
1993	3,7 %	-5,2 %
1994	7,8 %	0,8 %
1995	8,7 %	6,0 %
1996	8,7 %	7,6 %
1997	1,3 %	4,5 %
1998	-1,4 %	-2,2 %
1999	6,2 %	4,2 %
2000	2,2 %	-0,5 %
2001	3,9 %	0,4 %
2002	6,1 %	5,0 %
2003	5,7 %	3,1 %
2004	3,4 %	-0,6 %
2005	3,0 %	4,0 %
2006	4,0 %	2,1 %
2007	4,3 %	3,1 %
2008	1,4 %	-1,1 %
2009	2,3 %	5,7 %
2010	0,7 %	-1,4 %
2011	0,6 %	1,5 %
2012	-0,8 %	-2,3 %
2013	-1,5 %	-0,2 %
2014	2,5 %	1,0 %
2015	2,9 %	2,3 %
2016	3,7 %	0,4 %
2017	4,2 %	1,2 %
2018	5,9 %	2,8 %
2019	5,0 %	5,4 %
2020	1,4 %	4,0 %

2021	1,9 %	3,6 %
2022	-8,5 %	-3,7 %
2023	-2,9 %	5,6 %

Tabulka: Vývoj reálných mezd a důchodů v čase: meziroční srovnání podílu příjmů a životních nákladů různých skupin obyvatel (celá populace ČR, jen senioři a jen rodiny se dvěma dětmi).

Metodika výpočtu: Zjištění hodnoty průměrné mzdy plně zaměstnané osoby v daném roce. Zjištění hodnoty spotřebního koše průměrné domácnosti dle Statistiky rodinných účtů. Výpočet podílu těchto hodnot. Výpočet procentuálního podílu výsledku oproti předchozímu roku. Analogicky použity hodnoty průměrného starobního důchodu a spotřebního koše seniora. U domácnosti s dětmi byly započteny dvě průměrné mzdy a průměrné životní náklady dvou dospělých a dvou dětí. Výstupem výpočtu je zjištění, o kolik procent se zvýšila nebo snížila kupní síla (reálná hodnota příjmu) dané skupiny obyvatel.

Graf 16 Zdroj: Vlastní práce

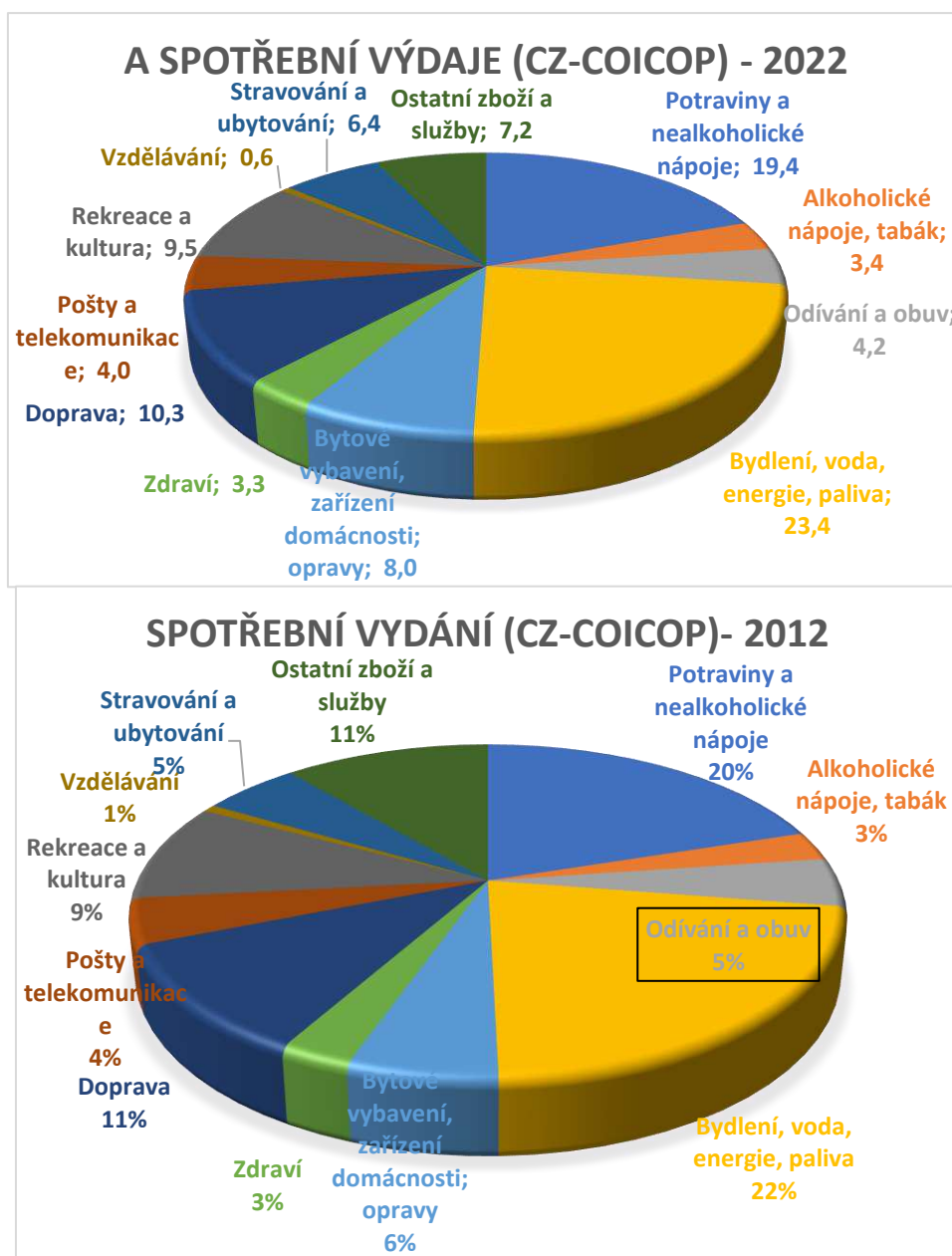
V grafu je znázorněno, jak reálné mzdy a důchody meziročně rostly nebo klesaly. Ve většině let vidíme nárůst, což naznačuje zlepšování životní úrovně. Vidíme, že průměrná mzda rostla až na výjimky rychleji než průměrný důchod, a to i po započtení specifických životních nákladů obou skupin. Trend rychlejšího růstu (nebo pomalejšího poklesu) reálné výše důchodů oproti mzdám vidíme až v posledních letech (2019-2024).

6.4 Spotřební vydání celkem

V této kapitole byly vynechány kategorie dle klasifikace CZ-COI-COP: 08 – pošta a telekomunikace a 11 Stravovací a ubytovací služby.

Celková vydání má v období let 2012 a 2022 postupně zrychlující stoupající trend.

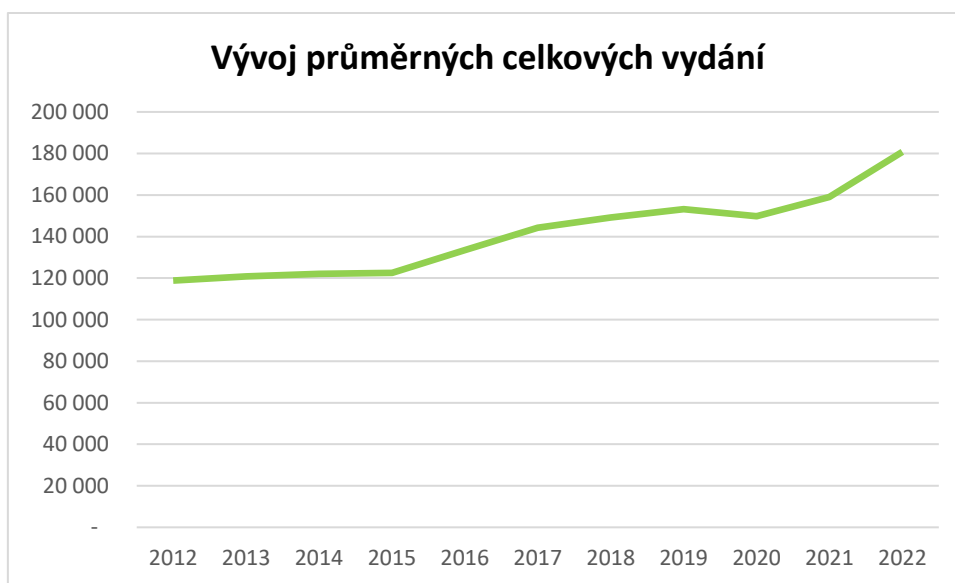
Zapříčiněno je to neustálým zvyšováním platů, služeb a cen. Průměrná částka utracená za rok na domácnost v období 2012-2022, činí 141253 Kč. Celková vydání se od roku 2012 zvýšila o 52,1 % čemuž odpovídá 61945 Kč za rok na domácnost. Každoročně se v průměru celková spotřební vydání zvyšují 4,38 %. (viz Příloha č. 1)

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Na těchto dvou grafech můžeme sledovat rozdíly které se udály v tomto desetiletí a jaký to mělo celkový vliv na strukturu tak i cenu jednotlivých položek. Například bydlení a voda nám stouply o 1,4 %. Další větší negativní změny můžeme pozorovat u ostatního zboží a služeb.

6.4.1 Průměrná celková spotřební vydání

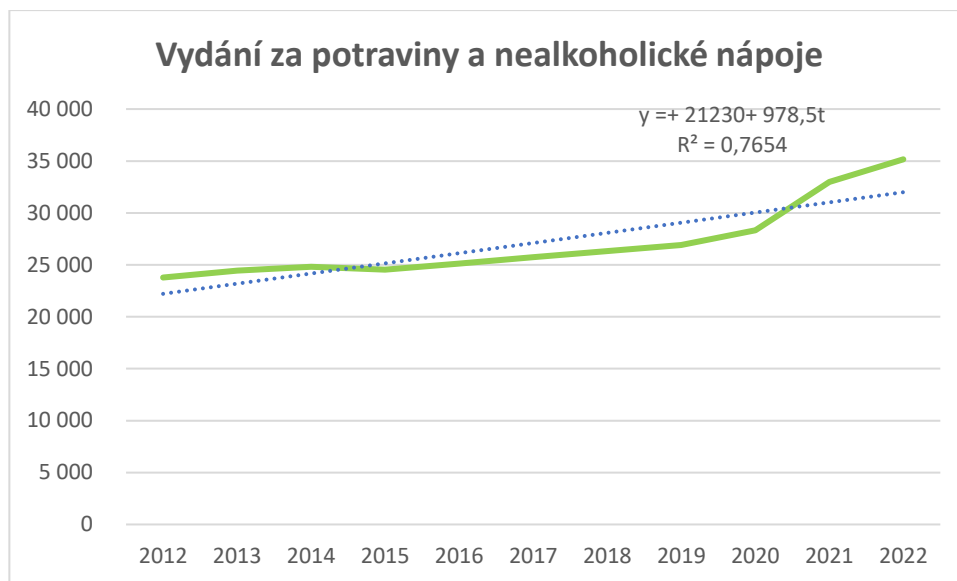
Graf 17 – Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

Již bylo zmíněno, vývoj celkových spotřebních vydání má postupně zrychlující stoupající trend. Vydání se od roku 2012 do roku 2022 zvýšila o 52,1 %. V tomto období byl naměřen absolutní průměrný přírůstek ve výši 6195,4 Kč za rok na domácnost. Průměrný koeficient růstu je 1,044. (viz Příloha č. 1)

Ze začátku 2012 křivka opravdu mírně stoupá, následně se trend zrychluje, kdy náhle v roce 2019 přichází drobný úpadek, zhruba o 400 Kč. Následně se prokazuje raketový vzestup v roce 2020 zhruba o 22000 Kč na domácnost za rok, kvůli pandemii koronaviru.

Tato časová řada je vyrovnána lineárním trendem s indexem determinace, $I^2 = 0,832 = 83,2 \%$, v tomto tvaru: $y = 107269,909 + 5664,1t$.

6.4.2 Vydání za potraviny a nealkoholické nápoje

Graf 18 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

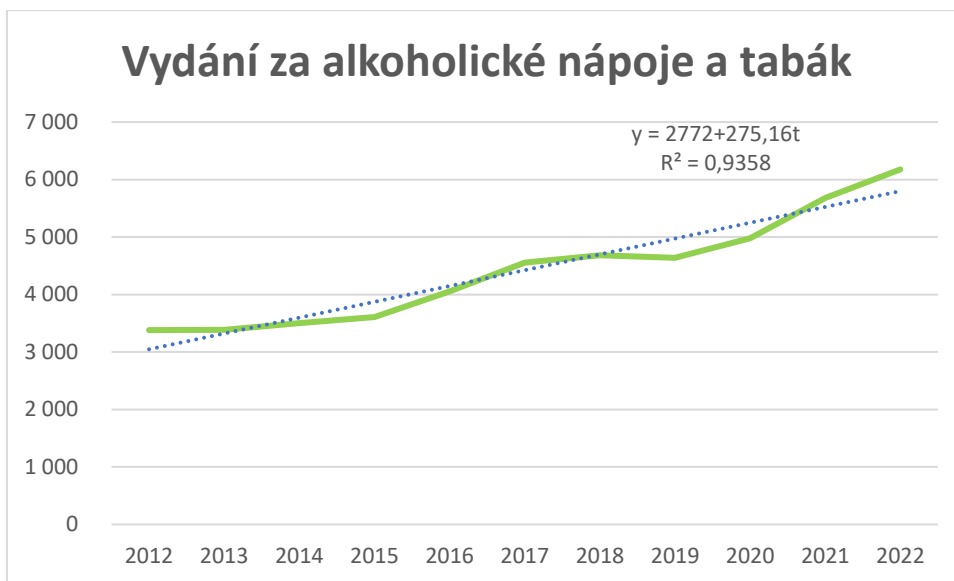
Výdaje za potraviny a nealkoholické nápoje se řadí na druhou příčku, hned za bydlení.

Podílí se na nich z 19,18 %. Průměrné výše výdajů za toto desetiletí byla 27101 Kč za domácnost za rok. Mezi rokem 2012–2022 se výdaje zvýšily o 11382 Kč za rok na domácnost, to znamená 47,86 % změnu. Průměrný absolutní přírůstek v tomto období činí 1138,2,9 Kč a průměrný roční přírůstek je 4,08 %. Průměrný koeficient růstu se rovná 1,041. (viz Příloha č. 1)

Křivka vydání za potraviny a nealkoholické nápoje je od roku 2012 do roku 2022 mírně rostoucí, v roce 2015 opravdu mírně klesají a od roku 2016 mají stoupající tendence. V letech 2021-2022 dochází k největšímu navýšení o 2169 Kč.

Průběh funkce je vyrovnán lineární trendovou funkcí, která je vysvětlena podle indexu determinace $I^2 = 0,585$ z 58,5 %. Její tvar je: $y = + 21230 + 978,5t$

6.4.3 Vydání za alkoholické nápoje a tabák

Graf 19- Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

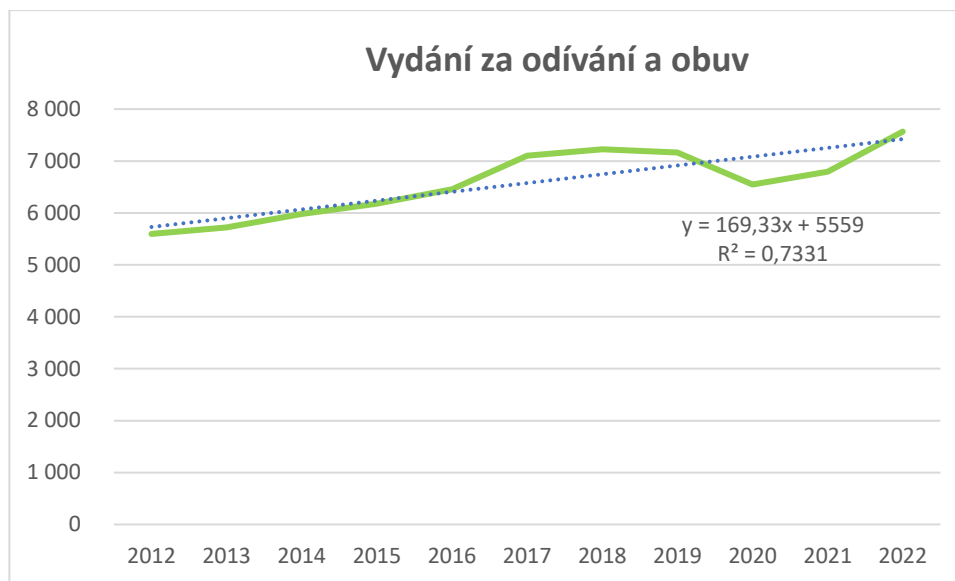
Vydání za alkoholické nápoje v průměru tvoří jednu z nejméně procentně zastoupených položek, co se týče podílu na celkových vydáních a to z 3,15 %. Rozdíl mezi rokem 2012 a 2022 činí 2796 Kč na rok za domácnost, což je 82,69% změna. Průměrná výše vydání za celé sledované období je 4423 Kč a průměrný absolutní přírůstek 279,6 Kč. Průměrně se v každém roce vzroste vydání o 3,06 %. Průměrný koeficient růstu je 1,063. (viz Příloha č. 1)

Z grafu lze vyčíst průběh vydání v čase. Křivka je stále stoupající, kromě let 2018-2019, kdy je její výše konstantní až mírně klesající.

Mírný pád bylo možné sledovat v roce 2019 o 44 Kč, naopak největší nárůst bylo možné pozorovat v roce 2021 o 703 Kč, což odpovídá 14 % změně. Rok 2012 a 2013 cena zůstala na velmi podobné hladině.

Tato časová řada je vyrovnána lineární trendovou funkcí s indexem determinace, $I^2 = 0,811$. Její tvar je: $y = 2772 + 275,16t$

6.4.4 Vydání za odívání a obuv

Graf 20 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

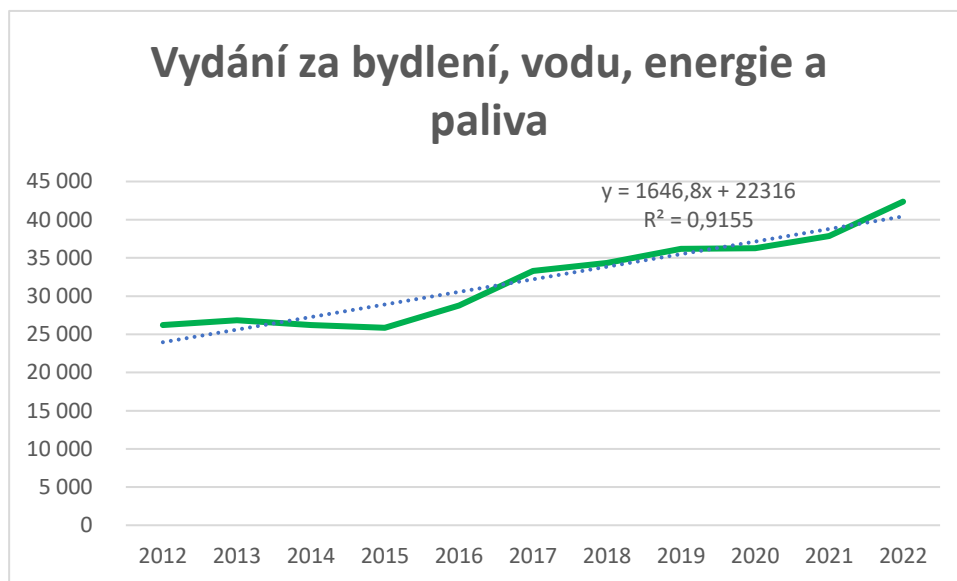
Vydání za odívání a obuv se v průměru na celkových vydáních podílí z 4,65 %. V roce 2022 byla vydání o 1971Kč na rok za domácnost větší než v roce 2012, což je 11% změna. Průměrná výše vydání je za celé období 6575 Kč na rok za domácnost. Průměrný absolutní přírůstek je 197,1 Kč a průměrný meziroční přírůstek je 3,20 %. Průměrný koeficient růstu je 1,032. (viz Příloha č. 1)

Do roku 2017 byla křivka rostoucí, následně přišly dva konstantní roky a v roce 2019 se křivka láme a do roku 2020 klesá kde se opět přehoupne do rostoucího trendu.

K největšímu růstu došlo od roku 2021 do 2022 s to o 770 Kč neboli o 11,33 %, naopak největší úbytek byl zaznamenán v roce 2019 kdy hladina klesla na 7163 Kč. Tedy o pokles o 0,9 %. (viz Příloha č. 8)

U této funkce bylo provedeno jednoduché exponenciální vyrovnání pomocí Brownova modelu. Jeho index determinace je $I^2 = 0,537$.

6.4.5 Vydání za bydlení, vodu, energie a paliva

Graf 21 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

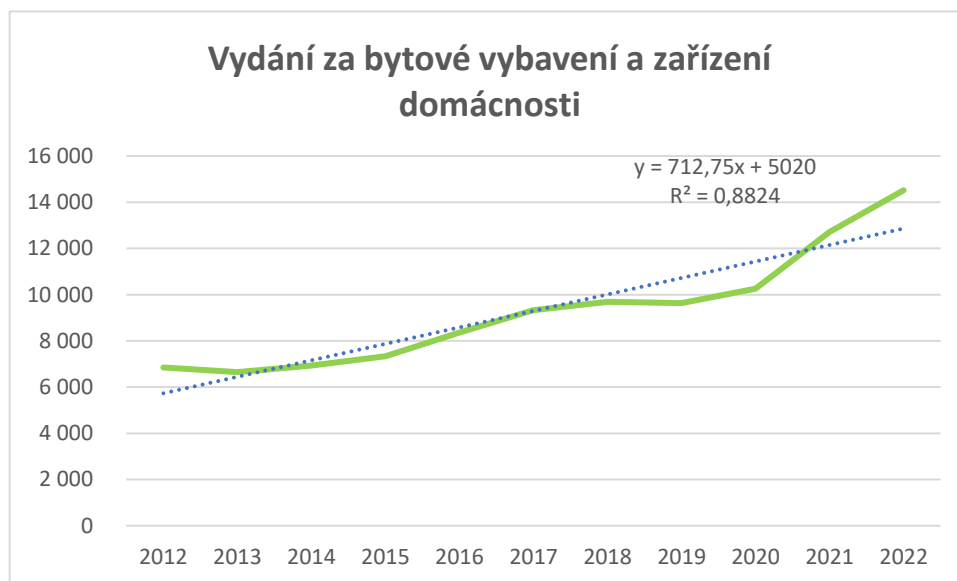
Tato kategorie se řadí na první příčku ze všech zkoumaných vydání, z hlediska hodnocení na velikosti podílu na celkových průměrných spotřebních vydání. Průměrně bylo vydáno za tyto položky 32197 Kč na rok za domácnost. V roce 2022 bylo vydáno o 16137 Kč více než v roce 2012, tomu odpovídá 111,71 % změna ve srovnání s rokem 2012. Absolutní průměrný přírůstek je za období 2012–2022 776 Kč na měsíc za domácnost a průměrný absolutní meziroční přírůstek je 8,05 %. Průměrný koeficient růstu je roven 1,080. (viz Příloha č. 1)

Křivka těchto vydání za celé období je spíše rostoucí. Kromě let 2014, 2015 a 2020 kdy je mírně klesající.

Největší pokles byl zaznamenán mezi roky 2013–2014, kde se jednalo o 636 Kč, v procentech je to 0,2 %. (viz Příloha č. 9)

Na základě indexu determinace, který je roven **0,838 = 83,8 %**, byla stanovena pro vyrovnání této časové řady lineární trendová funkce ve tvaru: **$y = 1646,8t + 22316$**

6.4.6 Vydání za bytové vybavení a zařízení domácnosti

Graf 22 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

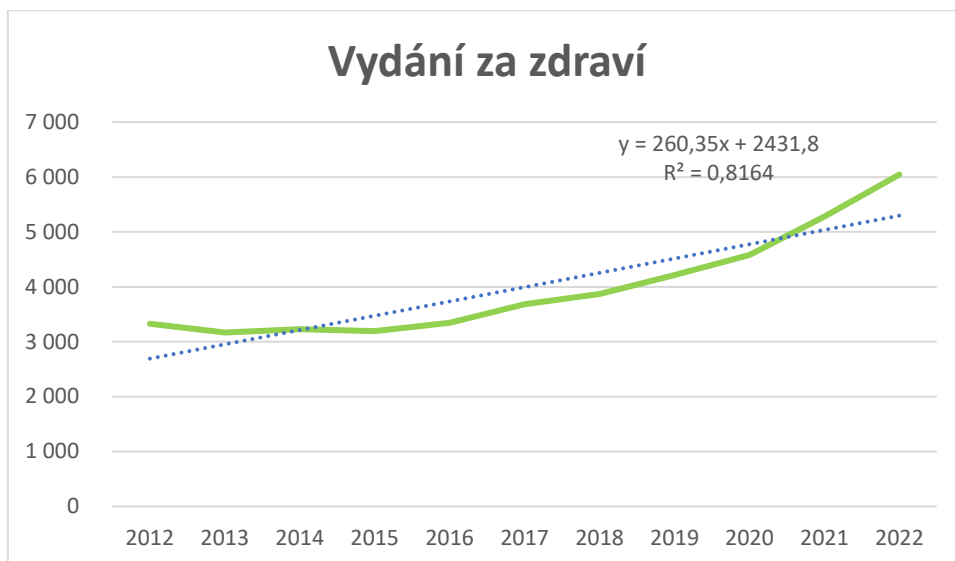
Vydání za bytové vybavení a zařízení domácností se průměrně podílí na celkových průměrných vydáních z 6,58 %. Tato vydání byla v roce 2022 o 7660 Kč vyšší než v roce 2012, tedy změna o 8,05 %. Průměrná výše vydání za celé období je 9296 Kč na rok za domácnost. Průměrný absolutní přírůstek je 766 Kč, což je způsobeno poměrně velkými propady oproti menším nárůstům vydání. Průměrný koeficient růstu je roven 1,080. (viz Příloha č. 1)

Hned od začátku sledovaného období nastává mírný pokles křivky, vzápětí se však dostava do rostoucí tenze a pokračuje až do roku 2022. Největším zaznamenaným přírůstkem byl rok 2020 až 2022, kde se vydání zvětšilo o 4265 Kč, v procentech se pohybujeme na hodnotě 38,2 %.

U této funkce bylo provedeno jednoduché exponenciální vyrovnání pomocí Brownova modelu. Jeho index determinace je $I^2 = 0,778$.

Díky tomuto exponenciálnímu vyrovnání je stanovena predikce na další období v této podobě:

6.4.7 Vydání za zdraví

Graf 23 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

Vydání na zdraví se na celkových vydáních podílí z 2,82 %, což jí řadí na poslední místa tabulky kategorií. Rozdíl mezi rokem 2012-2022 je 2714 Kč kde rok 2022 vítězí. Změna v procentech byla o 81,50 %. Průměrný absolutní přírůstek v období mezi roky 2004 a 2014 byl 12,7 Kč. Průměrně vydání meziročně rostou o 6,32 % a průměrný koeficient růstu byl zjištěn ve výši 1,063. (viz Příloha č. 1)

Celá křivka začíná klesajícím tvarem a následně přechází do rostoucího, největší růst můžeme zaznamenat opět od roku 2020.

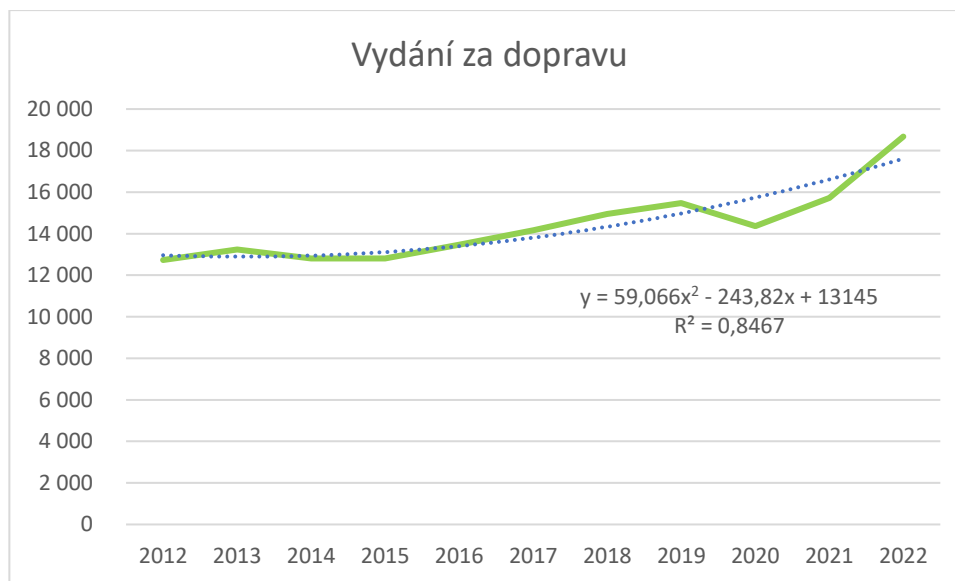
V roce 2022 byl zaznamenán nejprudší růst, přesněji 764 Kč s tempem růstu 14,47 %.

Tento vývoj křivky je vystihnut lineární trendovou funkcí, která má index determinace roven 0,667, což znamená, že tento model popisuje z 66,7 %. Tato funkce je ve tvaru:

$$y = 260,35t + 2431,8$$

Predikce pro další období byla s využitím těchto údajů a trendové funkce stanovena takto:

6.4.8 Vydání za dopravu

Graf 24 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

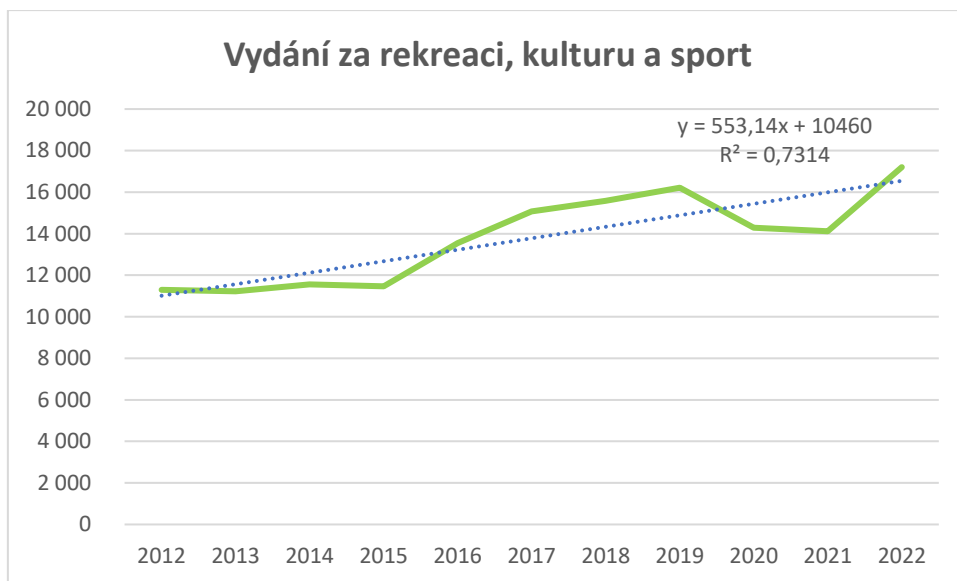
Kategorie vydání za dopravu se řadí na 4. místo, co se týče podílu na celkových průměrných spotřebních vydáních. Jejich podíl je 10,19 % a průměrný roční výdaj je 985 Kč. V roce 2022 bylo za dopravu vydáno o 5942 Kč více než v roce 2012, což je nárůst o 46,6 %. Průměrným absolutním přírůstkem během 10 let je 594,2 Kč. Meziročně rostou vydání v průměru o 4,12 %. Průměrný koeficient růstu je 1,041. (viz Příloha č. 1)

Vydání za dopravu má za celé desetiletí opakující se interval, zhruba od 2012 do 2015 klesá a stoupá a následně do 2019 roste, opět se zopakuje klesání a jako tradičně v roce 2021 křivka strmě vystřelí nahoru.

Největší korunový a zároveň procentní nárůst vydání je zjištěn v roce 2022, kdy se oproti předchozímu roku vydání zvýšila o 2951 Kč, tedy 18,77 %. Nejhorší meziroční bilance byla zaznamenána v roce 2020, kdy oproti roku 2019 vydání klesla o 1635 Kč neboli o 7,17 %. (viz Příloha č. 12)

Tuto časovou řadou lze podle indexu determinace, $I_2 = 0,716$, z 71,6 % vysvětlit kvadratickou funkcí zapsanou v tomto tvaru: $y = 59,066t^2 - 243,82t + 13145$

6.4.9 Vydání za rekreaci, kulturu a sport

Graf 25 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

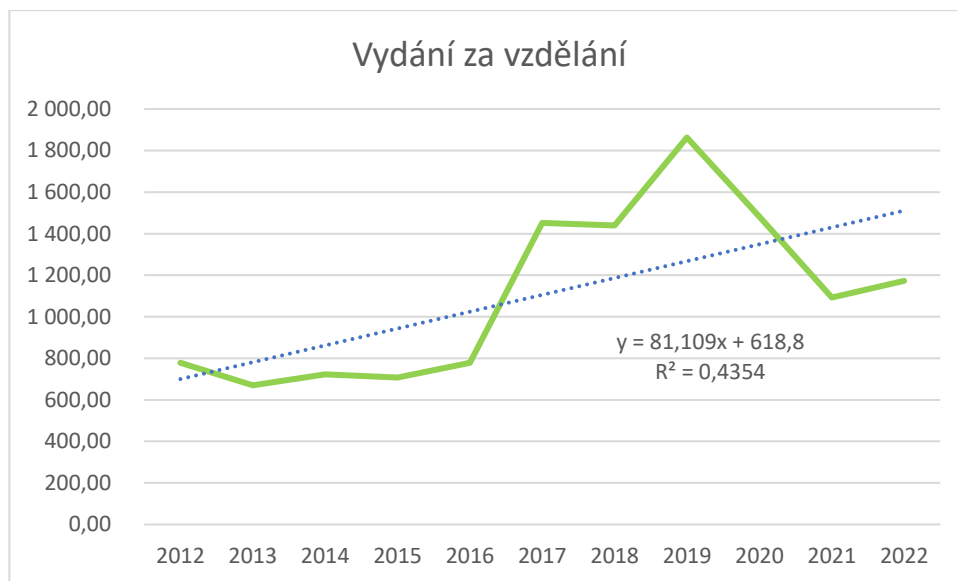
Tato skupina se řadí do horní poloviny kategorií, svůj podíl na celkových vydáních má 9,75 %. Průměrná výše vydání za sledované období byla 13778 Kč, tedy o 52,40 % větší než v roce 2012. Za celou dobu bylo dosaženo průměrného absolutního přírůstku 591,3 Kč. Průměrný koeficient růstu je 1,047. (viz Příloha č. 1)

Křivka vydání je ze začátku období konstantní, v roce 2014 přichází menší pokles, od roku 2015 je křivka stoupající až do roku 2019, kdy přichází opět pád a na tuto hladinu se dostane až v roce 2022.

Největší pokles byl zaznamenán v roce 2020 kdy korunová hladina klesla o 1931 Kč a procentní 11,81 %.

U této funkce bylo provedeno jednoduché exponenciální vyrovnání pomocí Brownova modelu. Jeho index determinace je $I^2 = 0,535$.

6.4.10 Vydání za vzdělání

Graf 26 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ

Vydání za vzdělání je díky svému podílu na průměrných celkových vydáních, rovnému 0,72 %, nejméně významnou položkou. Průměrně bylo za celé sledované období vydáno za vzdělání 55 Kč. Rozdíl mezi rokem 2012 a rokem 2022 byl 1105 Kč neboli 52,40% růst vydání v roce 2014 oproti roku 2004. Průměrný absolutní přírůstek byl v tomto období 39,5 Kč. Průměrně meziročně stoupla vydání o 7,76 %. Průměrný koeficient růstu je 1,078. (viz Příloha č. 1)

Tuto křivku lze označit za nestabilní kolem od roku 2016 do roku 2022, do této doby se drží na konstantní hladině.

Za rok 2016-2017 byl zaznamenán největší růst vydání za vzdělání, kdy se oproti roku 2016 vydání zvýšila o 674 Kč, tedy o 75,79 %. Naopak k největšímu meziročnímu propadu došlo v roce 2021, kdy vydání klesla o 390 Kč, tedy o 20,40 %, (viz Příloha č. 15)

U této funkce bylo provedeno jednoduché exponenciální vyrovnaní pomocí Brownova modelu. Jeho index determinace je $I_2 = 0,602$.

7 Závěr

V této práci byly porovnávány určité skupiny domácností, byly prokázány výrazné a dlouhodobé rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi domácností. Zároveň byl zjištěn nárůst příjmové nerovnosti, konkrétně snižování rychlosti růstu příjmů domácností s více dětmi a pomalejší růst příjmů seniorů oproti zbytku populace. Již od počátku vyšší příjmy také rostly rychleji v Praze. S těmito zjištěními koreluje rozdílný výskyt příjmové chudoby v jednotlivých typech domácností a lokalitách.

Závěrem je možné sdělit, že za dobu existence ČR došlo v průměru i při započtení inflace k růstu životní úrovně. Průměrná míra chudoby dlouhodobě stagnuje kolem 10 %. Sociální nerovnosti však přetrvávají a na růstu ekonomiky neparticipují rovnoměrně všechny domácnosti. Příjmy seniorů jsou dlouhodobě nižší než v průměrné populaci a tento rozdíl roste. Odpovědí na výzkumnou otázku položenou na začátku této práce je, že průměrná domácnost se dvěma dětmi je na tom s postupem času ekonomicky lépe, ne však o tolik jako průměrná populace či bezdětné domácnosti. Spíše se rychlostí růstu přibližuje průměru domácností seniorů. Pomyslné nůžky mezi ekonomicky aktivní populaci a seniory či rodinami s dětmi se pomalým ale stabilním tempem rozevírají. Mezi domácnostmi v rámci kategorií existují individuální rozdíly, které způsobují, že některé z nich se nacházejí příjmově hluboko pod průměrem, zatímco jiné jsou ekonomicky stabilní. Ohledně podílů vydání jednotlivých položek na celkových vydáních ve výchozím roce 2012 a konečném 2022, byl nejvyšší nárůst u položky bydlení, voda, energie a paliva a to o 111,71 %, naopak nejmenší procentní růst zaznamenalo vydání za obuv a odívání, kde vzrostla jenom o 11 %.

V grafech se velmi dobře ukázalo, jak celosvětovou ekonomiku zasáhla pandemie COVID-19.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Literatura

1. HINDLS, Richard; ARLTOVÁ, Markéta; HRONOVÁ, Stanislava; MALÁ, Ivana; MAREK, Luboš; PECÁKOVÁ, Iva; ŘEZANKOVÁ, Hana. Statistika v ekonomii. [Průhonice]: Professional Publishing, 2018. ISBN 978-80-88260-09-7.
2. HOLMAN, Robert. Mikroekonomie: středně pokročilý kurz. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-397-4.
3. HRONOVÁ, S., HINDLS, R. Ekonomické chování sektoru domácností ČR – spotřeba a zadluženost. Statistika, 2008, 45(3), s. 189-204. ISSN 0322-788
4. MANKIW, N. Gregory. Zásady ekonomie. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-891-1.
5. SAMUELSON, Paul Anthony; NORDHAUS, William D. Ekonomie: 19. vydání. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.
6. ARNOLDOVÁ, Anna. Sociální zabezpečení I. Praha: GRADA Publishing, 2012, 352 s. ISBN 978-80-247-3724-9.
7. JUREČKA, Václav a kol. Makroekonomie. 3. aktualiz. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2017, 268 s. ISBN 978-80-271-0251-8.
8. SMRČKA, Luboš. Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, XXII, 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4
9. Soukup J. a kol. (2022). Makroekonomie. Praha: Management press. ISBN 978-80-7261-537-7
10. SOVA, Václav. Životní úroveň a její plánování. Vydání I. Praha: Svoboda, 1978. 381 stran.
11. DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ, 2008. Sociologie životního stylu. B.m.: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-123-6.

12. MAREŠ, Petr a Ladislav RABUŠIC. K měření subjektivní chudoby v české společnosti. Sociologický časopis. Praha: Sociologický úřad AV ČR, 1996, č. 3. ISSN 0038-0288. Str. 298–299.
13. Mareš Petr, Sociologie nerovnosti a chudoby, Sociologické nakladatelství, Praha, 1999.
14. 18. Srový, M., Tyl, J. (2021). Osobní finance. Grada.
15. VLČEK, Josef. a kol. Ekonomie a ekonomika, Praha: ASPI, 2005, Vydání 3, ISBN 80-7357-103-X, s. 107
16. RENZETTI, Curran M., Ženy muži a společnost, 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8071847755
17. WALDFOGEL, Jane, The price of motherhood: family status and women's pay in a young

8.2 Internetové zdroje

1. BIRČIAKOVÁ, N. -- STÁVKOVÁ, J. -- ANTOŠOVÁ, V. The Impact of Economic Development in the Czech Republic on the Income Inequality between Groups of Households. Procedia Economics and Finance (2014). Dostupné z <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114003207>
2. (ČSÚ, 2023a). ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2023a). Metodika – statistika rodinných účtů. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 24.1.2020, [cit 2012-01-24] Dostupné na [www: https://www.czso.cz/csu/vykazy/statistika_rodinnych_uctu](http://www.czso.cz/csu/vykazy/statistika_rodinnych_uctu)
3. (ČSÚ, 2023b). ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2023b). Metodika: Výběrové šetření Životní podmínky (EU-SILC) [online]. <https://www.czso.cz/>, 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni-podminky-eu-silc-metodika>
4. (ČSÚ, 2023c). ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. (2023c). Klasifikace individuální spotřeby (CZ-COICOP) – Systematická část.[online]. (PDF). [cit. 7.11.2018]. Dostupné z
5. WWW:https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_individualni_spotreby_-cz_coicop-

6. (ČSÚ, 2023d). ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Příjmy a výdaje domácností – metodika. [online]. (PDF). [cit. 12.01.2024]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/9-prijmy-a-vydaje-domacnosti-ak8lflrv51>
7. (ČSÚ, 2004). Metodické vysvětlivky, 2004. Český statistický úřad [online]. [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/3002-05-za_rok_2004-ii_dil___typy_domacnosti-metodicke_vysvetlivky
8. (ČSÚ, 2021). <https://www.czso.cz/documents/10180/189719223/16002123kc.pdf/ccc2ab05-fac6-4daf-929a-ec5442fcb782?version=1.3>
9. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Příjmy a životní podmínky domácností – 2017 – metodické vysvětlivky. [online]. (PDF). [cit. 26.06.2018]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-rn2to6gtkz>
10. Integrovaný portál MPSV. Příspěvky na bydlení. [online]. [cit. 14.06.2018]. Dostupné z WWW: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
11. **[11]** Katalog produktů. Český statistický úřad [online]. 2024 [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>
12. Měřínská, Simona. 2023. Kvalita života a zdraví Čechů. Statistika a my – Magazín Českého statistického úřadu. <https://www.statistikaamy.cz/2023/06/27/kvalita-zivota-a-zdravi-cechu>
13. MPSV. 2023. Životní a existenční minimum od 1. ledna 2023. <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum>
14. Domácnosti a rodiny podle výsledků sčítání lidí, domů a bytů. [online] http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_147.pdf
15. ŽIVOT V REGIONECH, 2019. Projekt Systém hodnocení a srovnávání kvality života obyvatel České republiky v regionální dimenzi. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Dostupné z: <https://www.zivotvregionech.cz/metodika/>.
16. iRozhlas.cz. 2023. Život k nezaplacení. Projekt Českého rozhlasu a výzkumné společnosti PAQ Research. Data sbírá agentura NMS. Online. <https://data.irozhlas.cz/zivot/typologie/>

17. (MPSV,2020).
https://www.mpsv.cz/documents/20142/1203935/ISPV_194_MZS.pdf/44d88b1c-217d-bd81-3af5-978d3bb9ad4b
<https://www.ceskovdatech.cz/o-projektu>
<https://www.ceskovdatech.cz/clanek/173-vydaje-domacnosti-na-potraviny/>
(MPSV, 2020).
https://www.mpsv.cz/documents/20142/1203935/ISPV_194_MZS.pdf/44d88b1c-217d-bd81-3af5-978d3bb9ad4b
<https://www.ceskovdatech.cz/o-projektu>
<https://www.ceskovdatech.cz/clanek/173-vydaje-domacnosti-na-potraviny/>
18. <https://www.ceskovdatech.cz/o-projektu>
<https://www.ceskovdatech.cz/clanek/173-vydaje-domacnosti-na-potraviny/>
19. (MPSV, 2020).
https://www.mpsv.cz/documents/20142/1203935/ISPV_194_MZS.pdf/44d88b1c-217d-bd81-3af5-978d3bb9ad4b
20. ŇOPO, H., DAZA, N., RAMOS, J., Gender Earnings Gaps in the World, Institute for the Study of Labour, Bonn, 2011. Dostupné z: <http://ftp.iza.org/dp5736.pdf>
21. Fařunová, Z. (2007). Kvalita života (Diplomová práce). Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra psychologie.
22. MALÁ, Ivana, et al. Vícerozměrný pravděpodobnostní model rozdělení příjmů českých domácností. Politická ekonomie, 2015, 63.7: 895-908
23. Kubelková, K. (2015). Příjmová chudoba v ČR a účinnost systému sociálních transferů v její eliminaci v letech 2005-2013.
24. Havelková, Veronika. (2015). Rodinné domácnosti v ČR od 2. poloviny 20. století. Bakalářská práce.
25. VEENHOVEN, Ruut, 2000. The four qualities of life. Journal of happiness studies. Roč. 1, s. 1–39.
26. ČŠI, 2023. Česká školní inspekce. Tematická zpráva – Finanční gramotnost žáků základních škol a výuka finanční gramotnosti na SŠ. Dostupné z:

27. <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Financni-gramotnost>
28. British cohort, Oxford Economic Papers 47, 1995. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2663545>
29. MALÁ, Z., ČERVENÁ, G., Dekompoziční analýza příjmové nerovnosti v České republice, Czech University of Life Sciences in Prague, 2012

9 Přílohy

Příloha č. 1: Tabulka ukazatelů a koeficientů

	Průměrné tempo růstu	Rozdíl 2004-2014	Procentní změna	Průměrný absolutní přírůstek	průměrný koeficient růstu
Spotřební vydání celkem	104,38%	61945	52,10%	6195,4	1,044
Potraviny a nealkoholické nápoje	104,08%	11382	47,86%	1138,2	1,041
Alkoholické nápoje, tabák	106,33%	2796	82,69%	279,6	1,063
Odivání a obuv	103,20%	1971	35,22%	197,1	1,032
Bydlení, voda, energie, paliva	105,07%	16137	61,52%	1613,7	1,051
Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	108,05%	7660	111,71%	766	1,080
Zdraví	106,32%	2714	81,50%	271,4	1,063
Doprava	104,12%	5942	46,66%	594,2	1,041
Rekreace a kultura	104,72%	5913	52,40%	591,3	1,047
Vzdělávání	107,76%	395	50,77%	39,5	1,078
Ostatní zboží a služby	100,08%	-272	-2,04%	-27,2	1,000

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 2: Vysvětlivky

0	Spotřební vydání celkem
01	Potraviny, nealkoholické nápoje
02	Alkoholické nápoje, tabák
03	Odivání a obuv
04	Bydlení, voda, energie, paliva
05	Bytové vybavení, zařízení domácnosti
06	Zdraví
07	Doprava
09	Rekreace, kultura, sport
10	Vzdělání
12	Ostatní zboží a služby

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 3: Spotřební vydání COICOP

	0	01	02	03	04	05	06	07	09	10	12
2012	118 819	23 777	3 381	5 595	26 230	6 857	3 330	12 732	11 289	778	13 310
2013	120 827	24 448	3 386	5 720	26 847	6 649	3 168	13 240	11 225	670	14 040
2014	122 049	24 800	3 505	5 978	26 211	6 932	3 228	12 805	11 557	722	14 670
2015	122 467	24 537	3 610	6 174	25 850	7 342	3 192	12 803	11 469	708	14 790
2016	133 455	25 112	4 055	6 455	28 750	8 354	3 345	13 465	13 542	778	12 452
2017	144 196	25 729	4 556	7 100	33 278	9 335	3 684	14 164	15 078	1 452	11 058
2018	149 162	26 320	4 684	7 228	34 332	9 686	3 870	14 948	15 589	1 440	11 630
2019	153 193	26 900	4 640	7 163	36 167	9 629	4 212	15 474	16 211	1 863	11 352
2020	149 810	28 341	4 978	6 550	36 283	10 252	4 580	14 365	14 280	1 483	10 766
2021	159 036	32 990	5 681	6 796	37 855	12 708	5 280	15 723	14 120	1 093	11 292
2022	180 773	35 159	6 177	7 566	42 367	14 517	6 044	18 674	17 202	1 173	13 038
Průměr	141 253	27 101	4 423	6 575	32 197	9 296	3 994	14 399	13 778	1 105	12 582

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 4: Podíl spotřebních vydání COICOP v %

	0	01	02	03	04	05	06	07	09	10	12
2012	118 819	20,01	2,85	4,71	22,08	5,77	2,80	10,72	9,50	0,65	11,20
2013	120 827	20,23	2,80	4,73	22,22	5,50	2,62	10,96	9,29	0,55	11,62
2014	122 049	20,32	2,87	4,90	21,48	5,68	2,64	10,49	9,47	0,59	12,02
2015	122 467	20,04	2,95	5,04	21,11	6,00	2,61	10,45	9,36	0,58	12,08
2016	133 455	18,82	3,04	4,84	21,54	6,26	2,51	10,09	10,15	0,58	9,33
2017	144 196	17,84	3,16	4,92	23,08	6,47	2,55	9,82	10,46	1,01	7,67
2018	149 162	17,65	3,14	4,85	23,02	6,49	2,59	10,02	10,45	0,97	7,80
2019	153 193	17,56	3,03	4,68	23,61	6,29	2,75	10,10	10,58	1,22	7,41
2020	149 810	18,92	3,32	4,37	24,22	6,84	3,06	9,59	9,53	0,99	7,19
2021	159 036	20,74	3,57	4,27	23,80	7,99	3,32	9,89	8,88	0,69	7,10
2022	180 773	19,45	3,42	4,19	23,44	8,03	3,34	10,33	9,52	0,65	7,21

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 5: Celková spotřební vydání

Rok	Spotřební vydání celkem	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzávý průměr	5-letý klouzávý průměr
2012	118 819						
2013	120 827	2 008		101,69%	101,69%	120 565	
2014	122 049	1 222	- 786	101,01%	101,01%	121 781	
2015	122 467	418	- 804	100,34%	100,34%	125 990	123 523
2016	133 455	10 988	10 570	108,97%	108,97%	133 373	128 599
2017	144 196	10 741	- 247	108,05%	108,05%	142 271	134 266
2018	149 162	4 966	- 5 775	103,44%	103,44%	148 850	140 495
2019	153 193	4 031	- 935	102,70%	102,70%	150 722	145 963
2020	149 810	- 3 383	- 7 414	97,79%	97,79%	154 013	151 079
2021	159 036	9 226	12 609	106,16%	106,16%	163 206	158 395
2022	180 773	21 737	12 511	113,67%	113,67%		
Průměr	141 253	6 195	1 794	104,38%	104,38%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 6 Vydání za potraviny a nealkoholické nápoje

Rok	Potraviny a nealkoholické nápoje	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	23 777						
2013	24 448	671		1,028	103%	24342	
2014	24 800	352	-319	1,014	101%	24595	24535
2015	24 537	-263	-615	0,989	99%	24816	24925
2016	25 112	575	838	1,023	102%	25126	25300
2017	25 729	617	42	1,025	102%	25720	25720
2018	26 320	591	-26	1,023	102%	26316	26480
2019	26 900	580	-11	1,022	102%	27187	28056
2020	28 341	1 441	861	1,054	105%	29410	29942
2021	32 990	4 649	3 208	1,164	116%	32163	
2022	35 159	2 169	-2 480	1,066	107%		
Průměr	27101	1138	136	1,041	104,08%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 7 Vydání za alkoholické nápoje a tabák

Rok	Alkoholické nápoje, tabák	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	3 381						
2013	3 386	5		1,001	100%	3424	
2014	3 505	119	114	1,035	104%	3500	3587
2015	3 610	105	-14	1,030	103%	3723	3822
2016	4 055	445	340	1,123	112%	4074	4082
2017	4 556	501	56	1,124	112%	4432	4309
2018	4 684	128	-373	1,028	103%	4627	4583
2019	4 640	-44	-172	0,991	99%	4767	4908
2020	4 978	338	382	1,073	107%	5100	5232
2021	5 681	703	365	1,141	114%	5612	
2022	6 177	496	-207	1,087	109%		
Průměr	4423	279,6	44,6364	1,063	106,33%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 8 Vydání za odívání a obuv

Rok	Odívání a obuv	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	5 595						
2013	5 720	125		1,022	102,23%	5764	
2014	5 978	258	133	1,045	104,51%	5957	5984
2015	6 174	196	-62	1,033	103,28%	6202	6285
2016	6 455	281	85	1,046	104,55%	6576	6587
2017	7 100	645	364	1,100	109,99%	6928	6824
2018	7 228	128	-517	1,018	101,80%	7164	6899
2019	7 163	-65	-193	0,991	99,10%	6980	6967
2020	6 550	-613	-548	0,914	91,44%	6836	7061
2021	6 796	246	859	1,038	103,76%	6971	
2022	7 566	770	524	1,113	111,33%		
Průměr	6575	197	58,6	1,032	103,20%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 9 Vydání za bydlení, vodu, energie a paliva

Rok	Bydlení, voda, energie, paliva	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	26 230						
2013	26 847	617		1,024	102%	26429	
2014	26 211	-636	-1 253	0,976	98%	26303	26778
2015	25 850	-361	275	0,986	99%	26937	28187
2016	28 750	2 900	3 261	1,112	111%	29293	29684
2017	33 278	4 528	1 628	1,157	116%	32120	31675
2018	34 332	1 054	-3 474	1,032	103%	34592	33762
2019	36 167	1 835	781	1,053	105%	35594	35583
2020	36 283	116	-1 719	1,003	100%	36768	37401
2021	37 855	1 572	1 456	1,043	104%	38835	
2022	42 367	4 512	2 940	1,119	112%		
Průměr	32 197	1613,7	354,09	1,051	105,07%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 10 Vydání za bytové zařízení a vybavení domácností

Rok	Bytové vybavení, zařízení domácností	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	6 857						
2013	6 649	-208		0,970	96,97%	6813	
2014	6 932	283	491	1,043	104,26%	6974	7227
2015	7 342	410	127	1,059	105,91%	7543	7722
2016	8 354	1 012	602	1,138	113,78%	8344	8330
2017	9 335	981	-31	1,117	111,74%	9125	8869
2018	9 686	351	-630	1,038	103,76%	9550	9451
2019	9 629	-57	-408	0,994	99,41%	9856	10322
2020	10 252	623	680	1,065	106,47%	10863	11358
2021	12 708	2 456	1 833	1,240	123,96%	12492	
2022	14 517	1 809	-647	1,142	114,24%		
Průměr	9296	766	183,36	1,080	108,05%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 11 Vydání za zdraví

Rok	Zdraví	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	3 330						
2013	3 168	-162		0,951	95,14%	3242	
2014	3 228	60	222	1,019	101,89%	3196	3253
2015	3 192	-36	-96	0,989	98,88%	3255	3323
2016	3 345	153	189	1,048	104,79%	3407	3464
2017	3 684	339	186	1,101	110,13%	3633	3661
2018	3 870	186	-153	1,050	105,05%	3922	3938
2019	4 212	342	156	1,088	108,84%	4221	4325
2020	4 580	368	26	1,087	108,74%	4691	4797
2021	5 280	700	332	1,153	115,28%	5301	
2022	6 044	764	64	1,145	114,47%		
Průměr	3994	271,4	84,1818	1,063	106,32%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 12 Vydání za dopravu

Rok	Doprava	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	12 732						
2013	13 240	508		1,04	103,99%	12926	
2014	12 805	-435	-943	0,97	96,71%	12949	13009
2015	12 803	-2	433	1,00	99,98%	13024	13295
2016	13 465	662	664	1,05	105,17%	13477	13637
2017	14 164	699	37	1,05	105,19%	14192	14171
2018	14 948	784	85	1,06	105,54%	14862	14483
2019	15 474	526	-258	1,04	103,52%	14929	14935
2020	14 365	-1 109	-1 635	0,93	92,83%	15187	15837
2021	15 723	1 358	2 467	1,09	109,45%	16254	
2022	18 674	2 951	1 593	1,19	118,77%		
Průměr	14399	594,2	222,09	1,041	104,12%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 14 Vydání za rekreaci, kulturu a sport

Rok	Rekreace, kultura, sport	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	11 289						
2013	11 225	-64		0,99	99,43%	11357	
2014	11 557	332	396	1,03	102,96%	11417	11816
2015	11 469	-88	-420	0,99	99,24%	12189	12574
2016	13 542	2 073	2 161	1,18	118,07%	13363	13447
2017	15 078	1 536	-537	1,11	111,34%	14736	14378
2018	15 589	511	-1 025	1,03	103,39%	15626	14940
2019	16 211	622	111	1,04	103,99%	15360	15056
2020	14 280	-1 931	-2 553	0,88	88,09%	14870	15480
2021	14 120	-160	1 771	0,99	98,88%	15201	
2022	17 202	3 082	3 242	1,22	121,83%		
Průměr	13778	591,3	286	1,047	104,72%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 15 Vydání za vzdělání

Rok	Vzdělání	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	778,00						
2013	670,00	-108,00		0,86	86,12%	723,33	
2014	722,00	52,00	160,00	1,08	107,76%	700,00	731,20
2015	708,00	-14,00	-66,00	0,98	98,06%	736,00	866,00
2016	778,00	70,00	84,00	1,10	109,89%	979,33	1 020,00
2017	1 452,00	674,00	604,00	1,87	186,63%	1 223,33	1 248,20
2018	1 440,00	-12,00	-686,00	0,99	99,17%	1 585,00	1 403,20
2019	1 863,00	423,00	435,00	1,29	129,38%	1 595,33	1 466,20
2020	1 483,00	-380,00	-803,00	0,80	79,60%	1 479,67	1 410,40
2021	1 093,00	-390,00	-10,00	0,74	73,70%	1 249,67	
2022	1 173,000	80,000	470,000	1,07	107,32%		
Průměr	1 105,45	39,50	18,80	1,078	107,76%		

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 17 Vydání za ostatní zboží a služby

Rok	Ostatní služby a zboží	d ⁽¹⁾	d ⁽²⁾	Koeficient růstu k _t	Tempo růstu	3-letý klouzavý průměr	5-letý klouzavý průměr
2012	13 310						
2013	14 040	730		1,05	105,5%	14 007	
2014	14 670	630	-100	1,04	104,5%	14 500	13 852
2015	14 790	120	-510	1,01	100,8%	13 971	13 402
2016	12 452	-2 338	-2 458	0,84	84,2%	12 767	12 920
2017	11 058	-1 394	944	0,89	88,8%	11 713	12 256
2018	11 630	572	1 966	1,05	105,2%	11 347	11 452
2019	11 352	-278	-850	0,98	97,6%	11 249	11 220
2020	10 766	-586	-308	0,95	94,8%	11 137	11 616
2021	11 292	526	1 112	1,05	104,9%	11 699	
2022	13 038	1 746	1 220	1,15	115,5%		
Průměr	12582	-27,2	92	1,00	100,18%		

Příloha č. 18 Čistá peněžní vydání pro rok 2012

1600662312.pdf

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

Příloha č. 18 Čistá peněžní vydání pro rok 2022

1600662312.pdf

Zdroj: [11] Vlastní zpracování

9.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 - Zdroj: (MPSV, 2021).....	26
Obrázek 2 - Zdroj: (MPSV, 2021).....	26

9.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 - (Zdroj: MPSV, 2023).	16
Tabulka 2 - Tabulka: Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (rok 2015=100). Inflace ve vybraných kategoriích nezbytných výdajů a průměrná meziroční inflace. Zdroj: Vlastní zpracování dat publikovaných ČSÚ	40
Tabulka 3 - Vývoj průměrné hrubé mzdy od roku 1993 do současnosti. Zdroj: ČSÚ	44
Tabulka 4 - Struktura domácností v současnosti, rozdělení podle osoby v čele. Zdroj : ČSÚ.....	45
Tabulka 5 - Průměrný hrubý roční příjem (v Kč) domácností (celá ČR) na osobu podle počtu dětí. Průměr ČR se vztahuje k domácnostem obsahujícím právě dva pracující dospělé. Zdroj: vlastní zpracování dle	46
Tabulka 7 - Přehled celkových výdajů domácností na osobu a rok v Kč. Přehled procentuálního zastoupení jednotlivých kategorií zboží a služeb. Zdroj: ČSÚ.....	49

Tabulka 8 - Vývoj reálných mezd a důchodů v čase: meziroční srovnání podílu příjmů a životních nákladů různých skupin obyvatel (celá populace ČR, jen senioři a jen rodiny se dvěma dětmi).	53
---	----

9.3 Seznam grafů

Graf 1 - Rozdíly v hrubé mzdě v roce 2019 na základě věku a pohlaví. Zdroj: (MPSV, 2021).	25
Graf 2 - Nárůst spotřebitelských ven v jednotlivých oblastech výdajů. Rok 2015 je počítán jak 100 %. Zdroj: Statistická ročenka ČSÚ, 2023.	29
Graf 3 - Celkové výdaje za bydlení v Kč/měsíc (modré sloupce) a % podíl výdajů za bydlení a čistého příjmu v roce 2022. Zdroj: Statistická ročenka ČSÚ, 2023.....	30
Graf 4 - Vývoj nákladů na bydlení a potraviny v roce 2023. Zdroj: iRozhlas.cz, 2023	31
Graf 5 - Finanční zátěž zubní péče, zdravotní péče a léků v domácnostech (Měřínská, 2023).	32
<i>Graf 6 - Podíl obyvatel ČR ohrožených příjmovou chudobou podle typu domácnosti. Svislá osa představuje % podíl osob žijících v roce 2022 pod hranicí chudoby. Zdroj: Statistická ročenka ČR 2023.</i>	36
Graf 7 - Vývoj cen pohonných hmot od roku 2008 do současnosti. Zdroj:	41
Graf 8 - Doprava. Zdroj: Vlastní zpracování.	42
Graf 9 - Zdroj: ČSÚ	43
Graf 10 - Růst průměrných příjmů domácností v čase. Zdroj: Vlastní práce.	47
Graf 11 - Zdroj: Vlastní práce.	48
Graf 12 Porovnání ročních výdajů na osobu v různých typech domácností.	50
Graf 13- Zdroj: Vlastní práce.	50
Graf 14 - Zdroj: Vlastní práce.	51
Graf 15 - Zdroj: Vlastní práce.	52
Graf 16 Zdroj: Vlastní práce	54
Graf 17 – Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	56

Graf 18 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	57
Graf 19- Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	58
Graf 20 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	59
Graf 21 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	60
Graf 22 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	61
Graf 23 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	62
Graf 24 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	63
Graf 25 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	64
Graf 26 - Zdroj: [11] Vlastní zpracování ČSÚ	65